

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**2001-2002 ÖĞRETİM YILI
MEZUNİYET ÇALIŞMASI**

**KONU: YAŞARKEN ve ÖLÜRKEN
(ROMAN TAHLİLİ)
YAZAR: SELİM İLERİ**

**DANIŞMAN HOCANIN ADI SOYADI
DOÇ.DR. BÜLENT YORULMAZ
(FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI)
(TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜM BAŞKANI)**

**ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI
AYHAN ALTINTAŞ
SINIF-NUMARA
4-B 980232**

LEFKOŞA - 2002

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**2001-2002 ÖĞRETİM YILI
MEZUNİYET ÇALIŞMASI**

**KONU: YAŞARKEN ve ÖLÜRKEN
(ROMAN TAHLİLİ)
YAZAR: SELİM İLERİ**

**DANIŞMAN HOCANIN ADI SOYADI
DOÇ.DR. BÜLENT YORULMAZ
(FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANI)
(TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI BÖLÜM BAŞKANI)**

**ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI
AYHAN ALTINTAŞ
SINIF-NUMARA
4-B 980232**

LEFKOŞA - 2002

İÇİNDEKİLER

- 1- ÖNSÖZ
- 2- SELİM İLERİ- HAYATI – SANATI-EDEBİ KİŞİLİĞİ-
YAŞARKEN ve ÖLÜRKEN ROMANI HAKKINDA BİLGİ
- 3- ROMANIN YAPISAL TASLAĞI
- 4- I . BÖLÜM'ÜN ÖZETİ
- 5- I . BÖLÜM'ÜN KARAKTER TAHLİLLERİ
- 6- II . BÖLÜM'ÜN ÖZETİ
- 7- II . BÖLÜM'ÜN KARAKTER TAHLİLLERİ
- 8- III . BÖLÜM'ÜN ÖZETİ
- 9-IV . BÖLÜM'ÜN ÖZETİ
- 10- IV . BÖLÜM'ÜN KARAKTER TAHLİLLERİ
- 11- V . BÖLÜM'ÜN ÖZETİ
- 12- KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

Tanzimat'la birlikte edebiyet dünyasına giren roman, içeriğindeki zenginlik itibariyle toplumun tam anlamıyla aynasıdır. Bir dönemin sentezini yapmak, o döneme ilişkin bazı olayları anlamak için roman en iyi kaynaktır. Çünkü romancı kendi istemediği veya sansüre uğratılmadığı sürece birebir yaşamış olduğu olayları okuyucuya sunma imkanı bulur. Bunu yaparken de hayal gücünün yardımından da faydalanabilir.

Tanzimat'la başlayıp günümüzde de devam eden yaklaşık ikiyüz yıllık bir batılılaşma süreci yaşarken; bu uzun yolcunun değişik durakları olduğu da tartışma götürmez bir gerçektir. Bu duraklar edebiyatımıza farklı görüşlerin, farklı düşünceleri getirmekle birlikte karmaşık bir yapı kazandırmıştır. Zaten Yeni Türk Edebiyatı bu karmaşık yapı nedeni ile anarşist bir muhtevaya bürünmüştür.

Yaşarken ve ölümlen romanın anarşist içeriği olan son dönem edebiyetımızın somut örneklerinden biri. Kahramanlığın çoğu ya toplumla, ya kendileriyle, ya da hem toplumla hem de kendileriyle problemleri olan şahsiyetler. Ancak tek suçlu kahramanlar değildir. Mutsuz ve umutsuz bir sosyal atmosferde, insan hayatının pozitif doğrultuda ilerlemesi olağan dışı olduğundan karakterleri yadırgamamak gerekir.

Mezuniyet çalışmamda bölüm özetlerini verdikten sonra karakter tahlillerine geçtim. Birinci, ikinci ve dördüncü bölümün karakter tahlilleri yapıldı. Üçüncü ve beşinci bölümün karakter tahlilleri ise yapılmadı. Bunun sebebi ortak kahramanlarının kullanılmış olmasıdır. Ayrıca aynı karakterin farklı şekillerde tanıtılması gibi bir durum da sözkonusu olabilir. Bunun sebebi romanın akışı ve aynı karaktere roman kahramanlarının farklı bakış açılığıdır.

Bu çalışmayı yaparken önerileriyle bana ışık tutan hocam Doç. Dr Bülent Yorulmaz'a sonsuz teşekkürler.

Ayhan Altıntaş

SELİM İLERİ (1949 -)

HAYATI- SANATI-EDEBİ KİŞİLİĞİ – YAŞARKEN ve ÖLÜRKEN

ROMANI HAKKINDA BİLGİ

İstanbul'da doğan Selim İleri, ortaokulu Galatasaray'da okuyup Atatürk Lisesi'ni bitirdikten sonra, bir süre Hukuk Fakültesine devam etti. Prof. Hasan Hüsnü İleri'nin oğlu olan romancı, İstanbul'un eski töreli hayatını yaşıyan çevrelerde yetişti. Eserleri, çocukluk ve ilk gençlik çağlarına özleyişle doludur.

Önceleri daha çok hikâyeleri ile tanınan İleri, 1973'lerden sonra, roman ve hikâye yazmayı birlikte sürdürdü. 1980'lerde daha çok romana yöneldi. Bazı eleştirilere göre, hikâyeleri daha kuvvetli sayılmalıdır. Bu konuda İleri'nin görüşü şöyledir: “ Öykü ile roman arasında kesin bir tercih yapmadım. Aslında edebiyatı birbütün olarak alımlıyorum.”

(Gösteri,Sayı 129)

Bunların yanısıra senaryolar, eleştiri ve incelemeler de yazan Selim İleri'nin ilk hikâyesi Yeni Ufuklar (1967) dergisinde yayımlanmıştır.

Hikaye Kitapları: Cumartesi Yalnızlığı (1986), Pastırma Yazı (1971), Dostlukların Son Günü (1975), Bir Denizin Eeklerinde (1980), Eski Deftererde Solmuş Çiçekler (1982), Son Yaz Akşamı (1983)

Romanları ise şunlardır.

Destan Gönüller (1973), Her Gece Bodrum (1976), Ölüm İlişkileri (1979), Cehennem Kırılışı (1980), Bir Akşam Alacası (1980), Yaşarken ve Ölürken (1981), Ölünceye Kadar Seninim (1983), Yalancı Şafak (1984), Caz Düğün Varyete (1985), Hayal ve İzdirap (1986), Kafes (1987), Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın (1991), Bu Yaz Ayrılığın İlk Yazı Olacak (1995).

Selim İleri, Denemelerini : Çağdaşlık Sorunları (1968), Düşünme ve Duyarlık (1982), Hatıralarını ise: Annem İçin (1968), Hatırlıyorum (1984), O Yakamoz Söner (1987) adlı kitaplarından toplamıştır.

Selim İleri'nin ayrıca senaryoları vardır. Kırık Bir Aşk Hikâyesi senaryosu 1983'te yayımlandı. Ay ışığı 1987 adlı bir şiir kitabı ve çoğunu gazetelerde tefrika ettiği incelemeleri mevcuttur. Aşk-ı Memnu, ya Uzun Kışın Siyah Günleri (1981), Kamelyasız Kadınlar (1983), Seni Çok Özledim (1986), İstanbul Salonları ve Abdülhak Hâmid (Milliyet Gazetesi, tefrika, 16 Ocak- 25 Ocak 1989), Asıl Hayat Bilgisi (3 Haziran – 9 Haziran 1988)

Selim İleri'nin eserleri hakkında, kitaplarının isimlerine göz atarak bile birkaç hüküm çıkarabiliriz:

Çok eser veren bir yazardır. Öylesine ki, her yıla iki kitabı düşmektedir. Ayrıca senaryolar, makaleler yazmaktadır. Bu verimliliğin bir sebebi, yazarın çalışkanlığı (kendisi kolay yazmadığını söylüyor) ise bir sebebi de hayatını kalemi ile kazanmakta oluşudur.

Roman ve hikâyelerinde ayrıntılara girerek bazan makale ve öğreticilik tarafı ağır basan Selim İleri aynı zamanda çok sayıda deneme ve hatıralar yazarak bir düşünce adamı niteliği de göstermiştir.

Selim İleri'nin eserlerinde ağırlık: Hüzün, keder,hasret, duygululuk ve daussıla (Nostalji) üzerinedir. Buna delil olarak eserlerinin (çoğu şairane olan) isimlerini de gösterebiliriz.

Cumartesi Yalnızlığı, Dostlukların Son Günü, Defterde Solmuş Çiçekler, Son Yaz Akşamı... Ölüm İlişkileri, Yaşarken ve Ölürken ... Ölünceye Kadar Seninim, Hayal ve Izdırap, Mavi Kanatlarımla Yalnız Benim Olsaydın... Annem İçin, Yakamozlar Söner... Kırık Bir Aşk Hikayesi vs... Hikâye kitaplarındaki hikâyelerin adlarını buraya yazsak, aynı duyguların isimlendiği görülecek.

Yine, incelemelerine, denemelerine bakarsak Seli İleri'nin, yaşıtları arasında Türk edebiyatına derin bir merak ve ilgiyle sarıldığı görülebilir. Alâka sahası Ahmet Mithad Efendi'den, Sezayi Bey'den Abdülhak Hâmid'den, Hüseyin Rahmi'den, Nigâr Hanım'dan tutarak, Tanzimat, Serveti- fûnûn, Milli Edebiyat ve İlk Cumhuriyet yıllarını içine almaktadır. Yukarıda sayılanlardan başka Halide Edib, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Refik Halit, Ahmet Hamdi Tanpınar özellikle Abdülhak Şinasi Hisar ile Ahmed Hâşim genç Selim İleri'nin özel tercihleri arasındadır. Bu sayılan ünlü yazarlarımızdan etkilenmiş, zaman zaman bazı roman ve hikâyelerinde onların üslûplarını kullanacak ve onları romanları konuları arasına sokacak hatta eserlerini değiştirip yeniden yazacak kadar onlarla ünsiyet (yakınlık) sağlamıştır.

“Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın” romanında “Yaklaşık seksen maddelik bir edebiyat birikimi vardır.” diyen İleri, yaptığı “ söyleşilerde” ve açıklamalarında, onlarla olan düşünce, sevgi ve sanat alış verişlerini yer yer anlatmaktadır.

Yaşar İksavaş’la yaptığı bir “ söyleşi” de (H. Gösteri Temmuz 1981) Türk romancıları ve modern yabancılar ile olan yakınlıklarını şöyle anlatıyor:

“-Roman yazacağımı düşünmemiştim, dediniz. Sonra kendiliğinden mi gelişti bu roman yazma tasarısı?

“-Hayır. Roman sanatı konusunda bilgisiz değildim, “ Her Gece Bodrum”u yazmaya başladığımda. Daha orta okula başladığımda, - eski bir arkadaşım olarak sen de hatırlarsın- Yakup Kadri’yi, “ Hep O Şarkı” yı, Halide Edip’in hemen hemen bütün yapıtlarını, Reşat Nuri’den “ Çalıkuşu”, “Yaprak Dökümü”, “Akşam Güneşi”, “Dudaktan Kalbe” gibi romanları defalarca okumuştum. Bu romanlar beni âdeta büyülüyodu. Halide Edip’in “ Yolpalas Cinayeti” ni bir başyapıt sayıyordum. “ Akşam Güneşi” nin sonundaki intihar, beni iki üç gün yemekten içmekten kesmiş; odamdan dışarıya adım atmamıştım. Sonraları, özellikle orta son sınıfta günün modasına uyarak, derinliğine, inceliğine asla varmaksızın Kafka’yla, Camus’yle, Sartre’la tanıştım. “ Şato” yu bir türlü okuyamamıştım ya “ Değişim” yine de unutulmaz bir kitaptı benim için. Ancak, liseyi bitirdikten sonra romanla sistemli biçimde ilgilendim. Her şeyden önce yoğun bir okuma dönemi. Bizim romanımızı kavramaya çalıştım. Ahmet Mithat Efendi, özellikle Hüseyin Rahmi, adım adım Abdülhak Şinasi Hisar, eniştemin kitaplığında rastlantı sonucu bulduğum Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “ Yaz Yağmuru” hikâyesi, beni daha 1963 yazında yerle bir etmişti, bol bol Tanpınar okudum. Roman sanatı konusunda kuramsal kitaplar...”

Son romanı “ Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın ...” ın taşıdığı Türk edebiyatı ağırlığını ve önceki yazarlarımızdan nasıl faydalandığını da Aziz Çağlar’la söyleşisinden (Hürriyet Gösteri Ağustos 1991 s. 129) öğreniyoruz:

“Bu kitabımda hikâye sanatından çok, öyle sanıyorum ki, yer yer, edebî fıkradan yararlandım. Ben Ahmet Haşim’in gazete yazılarını çok severim, çok önemli bulurum. Bu yazılar, bir zamanlar, edebiyat adamının edebiyatı nasıl önemsedğine belgedir. Bu yazıların hiçbirisi, aradan geçen bunca zamana karşın, hiç mi hiç eskimemiştir. Hele “Müslüman Saati” başlıklı başlıbaşına bir şaheserdir. Ahmet Haşim’in yazıları üzerinde epey çalıştım; romanda daha çok onların etkisi var, bazı bölümlerde onların kılavuz edindim, özellikle ‘Çok Özel Bir Sözlük’ bölümünde.

... Mavi Kanatlarınla ... ‘da bir dolu eski edebiyat adamından söz açılıyor: Ne bileyim, Yakup Kadri, Halide Edip, Halit Ziya , Şükûfe Nihal... Hele Şükûfe Nihal...

Bugün kimsenin bilmediği eski bir şair. Ama onlarla ilgili olarak okuduklarım, tanıklığım, görgüm yazmaya değerse başka ne yapabilirdim. Bu kitapta gerçek okuru başka yazarlara, başka eserlere çekmek istedim. Sözelimi Refik Halit'in 'Nilgün' romanını oturup yeniden kurguladım. Bu romanla benim yazdıklarımı bir karşılaştıran çıkarsa, yalnızca hatırladığım ve bir hayli de uydurduğum ' Nilgün' ü yazdığımı hemen sezecektir. Bir yazarın, bir okurun bir metni nasıl alımladığını saptamak istedim. "Reşat Nuri'nin Akşam Güneşi, Dudaktan Kalbe gibi romanlarının lezzetli etkileri ile "edebiyatçı olmaya karar verdim" diyen İleri, romancılığa nasıl bir çile ile giriştiğini de şu hatırası ile belirtiyor.

" Hiç sıkılmadan bazan günlerce okuduğum romanları özetini yazardım. Böyle böyle yazamayacağımı öğreniyordum galiba." "Hatırlıyorum" adlı hatıralarında (S. 29) Halide Edip, Yakup Kadri ve Raşat Nuri'leri" adeta ezbere bildiğini " öğreniyoruz.

Selim İleri'nin, romanlarını serpiştirilmiş, hikâyelerinde yer tutmuş bir özelliği de, edebiyatçıların "piyasa romanı" diyerek okumadıkları veya okuduklarını gizledikleri aşk ve sevdâ romanlarını yeniden değerlendirme denemeleridir. Onları önemsemiş, ısrarla okumuş ve yazılarına, bazan şiirlerine bile sindirmiş olması, genç yazarın hem tür düşünce cesareti hem de önemli bir yeniliği olarak dikkati çekmektedir.

Selim İleri'nin bu konuda yaptığı işi, "Mavi Kanatlarınla ..." yı inceleyen Nazan Bekiroğlu,(Dergâh der. Sayı 22, Ağustos,1991) şöyle değerlendirmektedir.

" Edebi katmanın çok dikkatle değerlendirilmesi gereken ve Mavi Kanatlarınla romanını belki de en önemli ve yeni yanını oluşturabilecek bir anlamda "aşk ve kara sevdâ " romanları olarak zikredilen piyasa romanlarına ayırdığı yer ve onlarla aradığı kıymettir. Kerime Nadir, Server Bedi, Münir Müeyyet Berkman, M. Turhan Tan gibi yazarlar ve Hicran Gecesi,Nedret , Necla, Cinci Hoca, safiye Sultan, Kâtibim, Selma ve Gölgesi, Renksiz Izdırıp, Seni Unutmadım... gibi romanlar edebi katmanın piyasa duyarlılığındaki ucunu oluştururlar. Anlatıcı bu tür romanlar karşısındaki tavrını şöyle belirler:

" Hala okumak istediğim, onlarla birlikte yenilerini de okumak istediğim aşk ve kara sevdâ romanlarında özellikle edebiyat tarihçilerinin okur yazar gerçinen herkesin küçümsediği öyle tümceler, öyle bir söz dizimi vardı ki nice yıllar bu anlatımı, bu söz diziminin gündelik şeyleri aşan bir duyarlılıkla dolup taşıdığına inandım" (S.217)

" Onlar artık kaybolan kelimelerle, yıldızı sönen bir edebiyatla konuşuyorlar; Bu sözleri bize değil sanki yıldızı sönmüş bir edebiyata söylüyorlar, sanki onunla konuşuyorlardı."(S. 87)

..... eleştirmenlerin sözünü bile etmek istemediği, değerini araştırmak şöyle dursun okumuş olmayı zül addettiği.bir dönemde,bu tür romanlara ve onların yazarlarına eğilir. Bu romanların var olması gereken kıymetini ve piyasa denilen halkı bir dönem dahi olsa böylesine sarıp sarmalayan büyüsunü, verileri ve sonuçları çok net bir akademisyen kimliği ile değil ama kendi izlenimci eleştirirdiği tavrı ile araştırır.

Edebiyat dünyasına onlarla girdiğini gizlemez. Hikaye ve romanlarda gerek teknik gerek tematik boyutlarda o etkiden faydalanma yoluna tıkamaz. Bu etkinin tipik bir örneği Hicran Yarası adlı Hikayesidir. Keza, bir başka hikâyesine de evvela Ölmüş Bir Kadın Evrak-ı Medrûkesi adını koyar. Ayışığı adlı tek şiir kitabında “ Şair, 19. Yüzyıl İkinci yarı” bölümünde, söz konusu romanlardan gelme bir havayı taşıyan yedi başlıksız mensur parça yer alır. Bunlardan bizim tesbit edebildiğimiz ikisi bir cümle ilavesinin dışında ve göndermede bulunmaksızın Güzide Sabri’nin Ölmüş Bir Kadının Evrak’ı Merûkesi romanından alınma parçalardır. Yine Güzide Sabri’nin Münevver romanının filimn yağpılmasını ve Münevver’i Türkan Şorayın oynamasını düşler.. vs. Aynı bir araştırma konusu olabilecek bu etkinliklerin sonunda nihayet o aşk ve kara sevda romanlarının arkasında yatan dünyanın ne olabileceği hususunda daha kapsamlı bir yolculuğu Mavi Kanatlarınla ile gerçekleştirebilir.

Bu romanıyla Selim İleri, bize teklif eder ki; Türk romanının; geldiği bu yerde, daireyi tamamlamış olarak yeniden başlangıçtaki noktaya dönülmüş ama çok farklı tecrübe ve kaabiliyetlerle yüklenilmiş bir yerde; yeni teknikler, yeni yorumlarla, küçümsemek ukalâlığına düşmeksizin, ayıklayarak, yeniden inşa ederek başka bir şey yaratmak için kullanarak, bu piyasa duyarlılığından alabileceği güzel şeyler vardır. Bu noktada evet. Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın bize bir çağrıdır. Cesur, iyi niyetli ve hüznü bir çağrı. Dikkate alınması gerekir.

Bizim kültür ve edebiyatımıza bu tutkunluk, kendimizi inkar eden bilgisizliğe karşı bu “ entellektüel isyan” yine de pek çoklarınca iyi karşılanmıyor. Batı ya şartlanmış ve edebiyatımızı, tanımadığı için “hor görmeye kalkan” bu bakış, Selim İleri yi “neden geçmişini yazıyorsun da bu günü yazmıyorsun?”. Veya “ Niçin cinselliğe eğilmiyorsun, Marksizme bile şüpheyle bakmıyorsun?” diye sitemli tenkitler yöneltiyor. Çünkü bugün Türk aydını denilenlerin, içine girerek gizlendikleri ve korundukları kabuğu kırmak kolay değil. Bu çeşitten bir soruyu ve cevabını aşağıya alıyorum:

“Soru:- Kafes romanında da geçmiş zamandan söz ediyordunuz. Yine de bugüne göndermeler vardı. ‘Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın’ baştan sona geçmiş zamanlarda geçiyor. Günümüzü yazmak ilginizi çekiyor mu ?

“Cevap: - Günümüzde yazmaya çalıştım.’ Her Gece Bodrum’, ‘ Cehennem Kırılışesi’ günümüzde geçen romanlardı. Belki bu yüzden büyük ilgi devşirdi o ilk romanlar. Gene bütün yazdıklarımı günümüz için yazıyorum, çizmeye çalıştığım zaman dilimi, günümüzün sorunlarına bir yanıt arayışıyla ilintili. Bugünkü kültür ortamımızı dehşet verici buluyorum. Edebi geçmişini olmayan bir ülke gibi birçok yazarımız herşeyi kendilerinden başlatma saplantısı içinde. Ressamlarımız, barıdan çalıp çırpıklarını görkemli yenilikler gibi gösterme telaşında. Sinemamız akıllara durgunluk verici bir inkârcılığın sonucu ortadan kayboldu. Bende, özellikle bu romanımda, hiçde o kadar kültürsüz olmadığımızı ifade edebilmenin dürtüsüyle geçmişe bakmaya çalıştım.”

Fikirleri:

Selim İleri'nin aynı zamanda bir düşünce adamı olduğunu söylemiştik. Yalnız makale ve köşe yazılarında fikirlerini ortaya koymakla, savunmak, sitem etmek veya vurgulamakla yetinmiyor; Teknik kusur işlemeyi dahi göze alarak, romanlarının ver hattâ hikâyelerinin sahifeleri arasına bazan makale ve deneme hacminde fikir beyanları da sokuyor. Bunlardan birkaç örneği, özetle ve alıntılarla sunalım:

Seli İleri ve çevresinin de romanlarında en fazla tartıştıkları konulardan birisi toplumculuk- bireycilik (fertçilik) meselesidir. Esasta Seli İleri, bunları birbirinden ayırmayarak, her iki tarafın (toplum ve kişinin de) hakkını vermeğe çalışmaktadır.

Selim İleri'ye âdeta bir damga gibi **“Burjuva romancısı, küçük burjuva, kentsoylu hikayecisi... Burjuva yazısının son temsilcisi”** eleştirilerini yöneltmek solcu cephede âdet olmuştur. “Bireycilik” de bir suçlama gibi konurulmuştur. Bu, yazarı yıldırarak, “sosyalizme” çekmek içindir.

Kendisi **“Burjuva hikayesi”** ile ne demek istenildiğini anlamadığını açıklıyor. Bunlara karşılık “Ben kendim için yazmıyorum...Hayatımın hiç bir döneminde – istediğim halde- bireyci olamadım. Topluma karşı değilim. Toplum ile insanî ilişkilerim benim için çok önemli. Ben bir türlü nostalji içinde düne bakıyorsam, bu, dünden bugüne, neleri, ne adına feda ettiğimizi saptamak amacıyla... Çünkü yarın (gelecek) dünün gerçek güzelliklerini, insanın akıyla ve emeği ile var ettiği güzellikleri, iankâr ederek kurulamaz. Kurulamadığını tarih hep göstermiştir. Herzen'in alaya aldıkları bugün de o toplum için birer trajik sorun. Bu yüzden Dostoyevski hâlâ çok yeni çok insancıl.”

(H. Gösteri, Temmuz, 1981)

“Yaşarken ve Ölürlen” romanında bir resim öğretmeninin ağzıyla toplumcu görünen “aydınların” toplumu bilmezliklerinden, işi boyuna siyasete vurduklarından söz eder:

“ Dönüşte baktım- ordayken de görmek fırsatını bulmuştum; siyasetle uğraşanlar, benim yaşadığım yerleri bile haritada gösteremiyorlardı. Ama hepsinin toplumsal kurtuluşumuz için değişik düşünceleri vardı. Onları sordular; anlattım. Kafalarındaki taşra emgesine uymadığımdan, pek azı söylediklerimi kavradı. Üstelik yalnız ilericilerle konuşmadım burda; Tutucular, bireyciler kapitalizmden yana olanlar. Tümü de taşra sorunu üzerine derin şeyler düşündüğünü belirtiyordu. Hazırdı çözüm önerileri. Gelgelelim kullandıkları kuramsal sözcükleri bile anlayamazdı Taşralı.”

(s.52)

Yaşarken ve Ölürken’de yazarın öne sürdüğü gerçek, esasen toplumculuk bireycilik meselesi değildi. Sadece solculuk sağcılık kutuplaşmasının, aydınları sürüklediği gündelik, en bayağıya ve dedikoduya kadar inen siyasettir. Nitekim romanın kişilerinden ressam Cemil “kasabasındaki gizli solcu parti”nin gülünç, zararlı, herze ile uğraşan çalışmalarını, iyi gözleyerek, şöyle anlatmaktadır.

“ Bu ‘toplumculuk’ meselesi çok önemli. Benim hiçbir ilintim olmamakla birlikte üzerinde durmaya değer buluyorum bu meseleyi. Cinayetler, soygunlar, işkenceler, ihanetler... bunlar gitgide bir öğreti niteliğine dönüşmüştü. Soculuk adı altında, ya böyle Sabih ya da Tuğran ve arkadaşaları gibi sorumsuz, burjuva yaşamının en çökmüş biçimi yaşıyor; ya da yer altının karanlığına bir kez bulaştıktan sonra, artık keşiş halinde çile çekiliyor, nihayet çile hücrelerinden çıkan kişi, kurtarıcı olduğuna kesinkez inandığından öldürülecek kimseleri saptamaya koyuluyor. Üstelik öldürüyor.Ne yazık ki bunlardı benim gördüklerim. Gazeteler şimdi bu acıklı insan yazgılarını dile getiren haberler oldu. Ama henüz ötekilerin, burjuva yaşamının en çökmüş biçimini sosyalizm sananların özel tarihi yazılmadı, açıklanmadı....”

(s.404)

Böyle bir çevrede duygu, töre efendilik, insan sevgisi, vatan sevgisi yok olmuş,hepsinin yerini silah, zulüm, kabalık, işkence almıştır. Sağ sol kavgalarının, halkı yıldırma, gençliği felakete sürüklemelerin, vijdansızlık, cahillik, zevksizlik ve tecavüzlerin hertürlü (1971- 1982) hadiselerinden bahiiler açarak bunları Yaşarken ve Ölürken’e de başak romanlarına da yansıtmaktadır.

“Derken uzaktan bir iki el ateş edildiğini işittim. Vınlayan tok kurşun sesi. Kentimizin yıldırıcı günleriydi. O silah seslerinden pahalılığı protesto etmek adı altındaki ‘ dükkân kapattırma’ eyleminden, her gün vurulan insanlardan, böyle hep ölümün içinden yürüyüp geçmemizden kendimi uzak tutmaya çalışıyordum.”

(s. 388)

“... bir ama’sı var işte bu meselenin. Hâlâ çözemediğim o ‘ ama’ patlak verdi önce: yeniden ve korkunç biçimde siyasal ‘cinayetler’ işleniyordu. Ansızın başlamıştı cinayetler, sayıları da gün geçtikçe artıyordu. Sosyalizmimiz ölüm kumaya başlamıştı.”

(s.302)

(Not: Yukarıdaki metinlerin daha geniş açıklamaları için, Gürsel Aytaç'ın **“Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler”** adlı kitabına bakılmalıdır. Gündoğan yy. 1989, sh. 305-308)

Selim İleri'nin, **“sol, sosyalist”** vs. denilen çevreleri, öyle açıkça yermesi, tabiatıyla marksist çevrelerin ve tenkitçilerin öfleleriyle karşılaşmıştır. Başka kitaplarında da:

“Yazılıp çizilenler, savlar o bitip tükenmez açikoturumlar, bildiriler, yürüyüşler... Hepsinde kişisel kin ve ihtiraslar rol oynuyor. Asıl korkunçluk burada, bu toplumda sosyalistler de girişimciler de, herkes tek başına sivrilmenin yollarını ne pahasına olursa olsun deniyor” gini hükümleri, meselâ Fethi Nâci'nin **“ Sosyalistlerle girişimcileri aynı kaba koydu”** gibi azarlamalarını çekti (Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişime, sh.386)

Aynı kitabın 385. sayfasında, yazarımızın “Ölüm İlişkileri” kitabından:

“Yürüyüşler, mitingler, yüzeyde bir devinin. Durmaksızın eylem . Ama sonuçta faşizm tırmanıyordu.”(s.202) “ Açık bir hakikatti: Büyük çoğunluk, aydınlar- yazar çizerler, hatta işçiler “ Sakın Yazma Bunları.” demişlerdi. Emre’ye ayırtına varmaksızın (farkında olmaksızın) emeğe, aşka ve insana düşmandılar.”

“Oysa gelen ve herşeyi belirleyecek olan, yaygınlık kazanmış politik örgütlenme, ister orta sınıfın insanı diyeli, ister küçük burjuva adını takalım, bütün bu tek görüşlülüğün bir sonucuydu; faşizm böyle geliyordu.” (s. 221) “Herkesin faşist olduğu anlar öyle çoktur ki!” (s. 310)

Gibi cümleleri aktaran Fethi Naci , Selim İleri’ye, aynı zamanda alay ederek şu dersi (!) vermektedir:

“ Selim İleri haklı, küçük burjuva sol aygınlara kızmakta; ama faşizm ayrı birşey. Türkiye’de faşizmden küçük burjuva aydınları sorumlu tutmak küçük burjuva aydınları olduğundan çok önemsemekten başka bir şey değil! Faşizmin nedsenleri büsbütün başaktır. Aydınların, yazar çizerlerin, işçilerin toptan emeğe, aşka ve insana düşman olduklarını söylemek ise bunalımlı bir küçük bujuva suçlaması.”

İşte bu gibi tepkileri ve saldırıları önceden görmüşcesine Selin İleri “bireyciliğin” sanki birt ayıp ve kabahat sayıldığı için suçlanma kokusunu (Yaşarken ve Ölürken!de) ressam Ömer’e söylemektedir.

“Özellikle resimlerimi düşündüm. Birtakım süslü püslü fantaziler. Günün birinde onlardan da bıkip usanacak, hattâ utanç duyacaktım. Bireyciliğim sanki eriyor, parçalanıyor, gözeneklerine ayrışiyordu. Bunları mı yapmış bu adam o kanlı günlerde, diye sorabilirlerdi. Somakta haklı mıydılar? Eğer haklılarsa, sanatçının kurmaya ömrünü verdiği özel dünyası ne olacaktı? Günün birinde bu adam da, böyle bir dünya algılamış diye bana bakılmayacaksa neden resim yapıyordum ben?”

(s.426-427)

Selim İleri, Türk okumuşlarının bu sevgisizliğini, vurucu, kırıcı tek yönlü, hizipçi, karşılıklı düşman, dar bakışlı, ard görüşlü hallerini kültür mirasımızın hovardaca harcamak, yozlaştırmak, öğretim ve eğitimde ki kokuşmuşluk gibi sebeplere bağlıyor. **“Son yirmi yılın, Pavlun’u haklı çıkaracak siyasi şartlandırmaları bizi hep tek yönlü düşünmeye iteledi. Daha doğrusu tek yönlülük için gerekli olan düşünmeye”** diyor. Birçok romanında geçen buna benzer görüşleri, Nokta’da Berran Ersan’le yaptığı “Söyleşi” de (2 Ağustos 1992) Şöyle açıklıyor.

“ Soru – size – olumsuz eleştirilerin başında karamsarlık geliyor. Bugün bu eleştirileri nasıl yanıtlıyorsunuz?

İleri: Karamsar bir insanım. Karamsarlık nereden kaynaklanıyor. Benden mi, yaşadığım ortamdan mı, toplumun geleceğindenmi? Niçin iyimser olayım durup dururken? Çocukluğumdan bugüne, hepsi topu 43 yılda 3 ihtilal gördüm. Bu ihtilallere yol açan kör politikaları gördüm. Bu, Karamsarlığımın toplum tarihçesiyle ilintili yanı. Sözümona yazar- çizer bir çevrenin içindeyim: Çekemezliklerin, burnu büyükler, kifayetsiz ihtiraslar, ben bencilikler gördüm. Asıl uğraş alanım olan edebiyatın hayat dışına bırakılışına yıllarca tanıklık ettim. Yolum, yolu oldu. Ben öyle olsun istemezdim, heyecanlarım vardı. Birer ikişer yitirdim. Doğup büyüdüğüm kent İstanbul, bugün mazi olup çıktı. O sıcak insan ilişkilerini kaybettim. Gençliğim bu karamsarlığı kaleme getirmekle geçti. Ama yazının çizinin etki alanı çok sınırlı. Şimdi de aynı izlekler ardındaysan, sorunun daha da karmaşık bir duruma gelmesinden. Birtek Çehov’un oyunlarını okurken umut duyabiliyorum.”

Selim İleri’nin daha birçok düşüncelerini, önceki bölümlerde az çok anlatıldı, daha da anlatılacaktır. Şimdi temel görüşlerini aksettiren bir yazısı (denemesi) ile fikir konusuna son veriyorum:

Bütün Sanatçılar Siyasacı

Genç Türkiye Cumhuriyeti sanata ve sanatçıya elden geldiğince önem vermiştir. Cumhuriyetin kurucuları sanat adamlarıyla işbirliği yapmışlar. Daha doğrusu, Cumhuriyetimizin kuruluşunda sanatçılar etkin bir rol oynamışlardır. Kurtuluş savaşı sırasında cepheden cepheye giden edebiyatçılarımızı anmak yeter. Savaştan sonra

doğrudan doğruya siyasa da görev üstlenmişlerdir. Kimi milletvekili olmuş, kimi Milli Eğitim’de çalışmış, kimi dış siyasa da Türkiye’yi temsil etmiştir.

Bu güç görevlerde yurda ne gibi yararlar sağladıkları, kuşkusuz, ayrıca tartışılabilir. Sözgelimi İstanbul’un özel tarihçesi diyebileceğimiz Ahmet Rasim o kadar çok sevdiği, yazılarının başlıca konusu saydığı bu kenti Ankara’ya bir uygarlık sorunu olarak sunmuş mudur? Sunduysa, görüşlerine ne ölçüde önem verilmişti, görüşlerinden yola çıkarak kente ilişkin hangi değerler korunmuştur? Birçok alanda rastladığımız araştırma eksikliği yine karşımıza çıkıyor. Genç Türkiye Cumhuriyeti’nde siyasal kimlik edinmiş sanatçılarımızın o dönemde ki toplumsal işlevleri ve çalışmaları, bir anlamda enikonu belirsiz.

Anı, Monografi, siyasal tarihçe yazılmış olanlardan öğrendiklerimizle yetiniyoruz. Kutuluş Savaşı’nın askerleri arsında ki Halide Edip, Türk’ün Ateşle İmtihanı’nda siyasadan niçin korktuğunu anlatıyor, savaş sonrasındaki görüş ayrılığını, hatta Atatürk’le kırkınığını, Yakup Kadri, politikada Kırk Beş Yıl’da tek parti döneminin çizelgesini çıkardığı gibi, Demokrat Parti’nin ülkülerinden nasıl caydığını dile getiriyor. Yakup Kadri’nin İsmet İnönü için yazdıkları bugün de okunmaya değer Menderes için de yazdıkları. Garip bir sızı duyuyor okur. Bu kapsamda Falih Rıfkı’nın Çankaya’sından da söz açmak gerekir: Çankaya, Atatürk’ün git gide artan yalnızlığını ürperişlerle betimler ...

Ressamların, tiyatro adamlarının, müzisyenlerin siyasamızdaki etkinlikleri üzerinde durulabilirdi. Fakat durulmamış. Çabalar, olumlu, belki de olumsuz işlee unutulup gitmiş..

Türkiye, 12 Eylül’ün sağladığı olanaklarla bir on yıl varki, sanatın, uygarlık mirasının ne olduğunu büsbütün unutmuş bir ülkedir. Bu yürek yakıcı görünümünden kolay kolay kurtulamayacaktır. Okur –yazarlarının gün geçtikçe azalması görünümü daha acıklı kılmaktadır. Şışmdilerde Meclis’e girme yarışındaki ‘sanatçılar’a baktıkça yarın için bir umut beslemek kolay değil.

Besbelli, üstelik ‘sanatçılar’ aracılığıyla, Türk kültürünün büsbütün tırpalanacağı günler çıka geliyor...”

(Milliyet,31 Ağustos 1991)

ESERİN YAPISAL TASLAĞI

Eseri kendi içerisinde beş bölümde inceleyebiliyoruz.

Bunlar:

1 – Yazar ve Materyalist Şair Dostunun Etrafında Şekillenen Edebi Düşünce Farklılıkları.

2 – Resin Öğretmeni Turan'ın Karayazgı Anıları.

3 – Tuna Suna'nın Yazar'a Mektubu.

4 – Tuna Suna'nın Roman Taslağı.

5 – Ömer'in Güncesi.

I. BÖLÜM ÖZETİ (Yazar ve Materyalist Şair Dostu'nun Etrafında Şekillenen Edebi Düşünce Farklılıkları)

Eser kendi içinde bir bütünlük göstermekle beraber, giriş bölümünün diğer safhalardan bağımsız olduğu da okuyucunun gözünden kaçmamaktadır. Bu bölümde daha çok dönemin sosyal hayatının tesirinde gelişen toplumcu edebiyatla, estetiğin ön planda olduğu düz yazı anlayışı mukayese edilir. Yazar başlangıçta ikinci kategoride bulunmasına rağmen, romanın baş kahramanlarından birisi olan Turan'ın ziyaretinden sonra ister istemez toplumsal gerçeklerle yüzleşmek zorunda kalıyor.

KARAKTER TAHLİLLERİ (GENEL BAKIŞ)

Eserin yazılış dönemindeki sosyal çevrenin mutsuz atmosferi ister istemez romanın kahramanlarına da yansımıştır. Zaten roman, mutsuz bir toplumda fertlerin gelecekte ve yaşanan zaman diliminden umutlu olamayacağı düşüncesi üzerine temellendirilmiştir. Öyleki insanlar bu umutsuzluk girdabı içerisinde kıvrılırken, aşktan bile acı duydukları zaman zevk almaktadırlar. Yazarın roman içerisinde Tuna Suna'ya ait olduğunu söylediği roman taslağında bile aşk tek boyutlu; ne zaman? Nerede? Ne şekilde yaşandığı önemli olmayan; insana acı veren soyut bir nesne olarak okuyucuya sunulur. Bu itibarla roman Kahramanlarının hemen hepsi 1980 ihtilalinin beraberinde getirdiği içine kapanık, manevi duygulardan yosun, aşkı sadece birtakım cinsel duyguların tatmini olarak gören sol görüşlü insanlardır.

I. BÖLÜMÜN KARAKTER TAHLİLLERİ

1-YAZAR:

Romanda şahıs kadrosunda yazarın kendisini da görmekteyiz. Geçimini sadece yazarak sağlayan, başka bir uğraşı olmayan bir tip olarak karşımıza çıkıyor. Hayata dair en büyük uğraşı güzellik ve estetikdi. Güzellik ama; İnsan aklının yarattığı, insan elinden çıkma güzellik. Yazar bunların dışında kalan ve güzellik olarak lanse edilen

hiçbirşeyden hoşlanmaz. Bir kır görünümüne bakmaktansa, bir kır görünümünü betimleyen yazıyı ya da izlenimci resmi yeğlemektedir. Estetik üzerine ise kişisel hayatında belli bir bilinç noktasına eriştiği zaman düşünmeye başlıyor. Bu düşüncelerinde “ Materyalist Şair Dostu “ nun da önemli katkıları olmuştur. Yazar, sonraları “ Ekmeğimle oynuyor” diye yakınmasına rağmen Materyalist Şair’in dostluğuna her zaman ihtiyaç duyuyor.

Dönemin edebiyat çevrelerinde büyük yankı uyandıran Altın Kesim tekniğini yazar kendiside farkında olmadan ilk romanında kullanır. Bunu ilk farkedenden de Materyalist Şair dostu olmuştur. Dönemin bazı eleştirmenleri yazarın, dilimizin bilinç akışı uygulamasını ustaca kullanan ilk romancı olduğunu söylemekten kendilerini alamazlar. Bazı eleştirmenler ise bunu oldukça sanatkârane buldukları yolunda yazılar yayımlamışlardı. Ancak bütün bu pozitif eleştirilere rağmen, Altın Kesim tekniğini bilerek kullanmadığını söyleyecek kadar, okuyucuya açık yüreklidir.

ALTIN KESİM

“Altın Kesim estetik tarihinde ilk kez Euclides’in iki önermesinde raslanan bir tekniktir. Sanattakji uyumu güzellikle açıklayan, güzelliğede uyuma bağlayan düşünürler bu tekniğin sayısal karşılığını ölçmeye çalışmışlardır. Evelides’de, belirli bir doğruyu keserken, bütün ve parçalardan birinden meydana gelecek dikdörtgen, öteki parçaların karesine eşit olsun önermesini ortaya atar. Belli bir doğru öyle bir kesilmeli ki, kısa kısım uzun kısma, uzun kısmın bütüne olan oranına açık olsun.” Bu bilgileri Materyalist Şair dostu verir.

Yazar ilk romanın bütününde periyodik olarak bu orantıyı yakalayabilmiş ve geniş bir üne bunun sayesinde kavuşmuştur.

Yazar zaman ilerledikçe, dünya ile olan ilişkisi daraldıkça, kendisini okumaya veriyor. Okudukça da yazınsal metinde güzelin yaşama ile insana yabancı olamayacağını anlar. Turan ile tanışmalarından sonra da kendisini tamamen memleket insanıyla karşı karşıya bulur. Hatta Turan’ın anılarında anlattığı Karayazgı’ya gidecek derece yaşama ve insana yüzleşmiştir.

2-MATERYALİST ŞAİR

Dönemin edebiyat çevreleri tarafından, çok tanınan, şiirleri ve düzyazılarıyla geniş yankılar uyandıran, şairin her zaman dostluğuna ihtiyaç duyduğu ünlü bir edebiyatçıdır. Yazardan yaşça büyük; görmüş geçirmiş, en azından kişisel yaşamında durulmuş, dingin bir insandır. Dünyaya gelişi, sevinç ve acıyla karşılaşmayı, yaşanan herşeyi, ölünceye kadar geçen süreci konukluğa benzetir. Günü birinde insanların bu konukluğu sona erecek ve herkes bilinmeze karışacaktır görüşündedir. Romanda Materyalist Şair diye anlatılan dönemin ünlü edebiyatçısının bu görüşlerini hiç şüphesiz fizik ötesinin izdüşümleri etkilemiştir.

“ Dünyadaki konukluk sayısız yönsemeye açıktır. Bu yüzden yazarlar ve öteki sanatçılar, filozoflar ordan oraya savrulmuşlar; çoğukez de yoğun acılar çekerek, yaşamın gizini çözmeye uğraşmışlardır.” der. Materyalist şairin gözünde coğrafya,

toplum ve iktisadi koşullar nedenli değişirse değişsin; sanatçı kendi iç dünyasında hayata bir anlam katmak zorundadır.

Materyalist Şairin, Altın Kesim tekniğini fark edince yazarı çok fazla övmesinin sebebi, kendi buluşunun onaylanmasıdır.

II BÖLÜM

TURAN'IN KARAYAZGI ANILARI:

İstanbul'da doğup büyüyen Turan öğretmenlik yapmak için doğuda bir şehre atanmıştır. Öğetmenlik yapacağı yer Y ilçesi diye belirtilmekle beraber, halk arasında bu ilçe Karayazgı diye anılmaktadır. Bu ilçe yüzyıllardır bu adla anılır, ilden Y'ye kalkan minübüsler resmi adı hiç kullanmaz, sürücüler Karayazgı'ya; Karayazgı'ya!.. diye bağırırdı.

İ'de öğrenimini yapan, yabancı dil bilen kültürlü ve genç öğretmen, Karayazgı gerçeğiyle yüzleşince, bambaşka bir dünya ile karşılaştığını zanneder. Aslında Karayazgı yurt haritasında bölünmez bütünlüğün bir parçasıdır. Ama insanların yüzündeki kederli ifade, buruşuk ve karışıklıklarla çökmüş yüzleri, onları olduklarından çok daha yaşlı ve kocamış gösteriyordu. Y'nin yaşlılarının gözlerinden, tek bir duygunun aksi etrafa yayılırdı. O da umutsuzluk Karayazgı'nın insanları, başka bölgelerden özellikle de büyük şehirden gelen insanlara sanki başka bir canlıymış gözüyle bakmaktadır. Buraya gelenlerin kendileri kadar karayazgılı, talihsiz olduklarını adeta bilmektedirler. Genç öğretmen ilçeye ayak basar basmaz böylesi umutsuz ve kederli bir coğrafyanın varlığına hem şaşıyor, hemde daha önce buralardan haberi olmadığı için kendisine kızıyordu.

Turan ilk iş olarak görev yapacağı Hürriyet Lisesi'ni bulur. Daha sonra da geceyi geçirmek için otel ve pansiyon gibi bir konaklama yeri arasa bile burada bu tarz yapıların olmadığını öğrenir. Çaresiz ortalıklarda dolaşırken kahvehanenin birine girer. Kahvehane sahibinin dükkânın üst katında kiralık bir oda olduğunu öğrenmiştir. Orayı kiralar ve iki ay bu tek göz odada yalnızlığı ve çaresizliğiyle başbaşa kalır. Bu durum meslektaşları olan Mehlike Hanım'ın evini kiralayınca kadar sürmüştür. Turan, öğretmen arkadaşının kiralık evine çıktıktan sonra içine düştüğü karamsar psikolojiden bir nebze olsa kurtulmayı bilir. Yeni evinde resim çalışmaları yapabileceği bir oda bulunmaktadır. Burayı atölyeye çevirir ve zamanın önemli bir bölümünü-özellikle geceleri-burada geçirerek yaşamını sürdürür. Genç öğretmen ilk şoku böylelikle atlatır. İki sene geçireceği Karayazgı'yı ve insanlarını daha yakından tanımak, yurt haritasının içinde varolan uçurumların sebeplerini irdelemek gibi daha zahmetli meseleler genç öğretmeni bekliyordu. Turan işe etrafını daha yakından tanımaya çalışarak başladı.

İlk dikkatini çeken, kız ve erkek öğrencilerin birbirlerinden ayrı öbekleşmelerinin salt bayrak törenlerinde değil, sınıflardada sürüp gitmesi oldu. Buna şaşmamak gerektiğinin kendisi de fakındaydı. Yabancı dil bildiği için Hürriyet Lisesi'nin İngilizce derslerine de Turan girmektedir. Öğetmen arkadaşları içinde kendisine en yakın bulduğu Biyoloji öğretmeni Ayten Hanım'dı. Öteki öğretmenlerin hemen hepsi Lezzet Lokantası'ndaki içkili sohbetlerin değişmez aktörleriydiler. Turan'da bir defa Lezzet Lokantası aleminin içinde bulunmuştu. O gece hayatının en kötü gecesini yaşayan genç öğretmen, bir daha öyle bir ortamın içinde bulunmamaya

keni kendisine söz vermişti. Alkolün tesiriyle öğretmenler bir eğitimciden çok sokak magandasını andırıyorlardı. Bu da yetmiyormuş gibi aralarında ideolojik nutuklar atmaya kalkanlar bile oluyordu.

Turan Karayazgı'da yalnızlığını Ayten Hanım'a konuk olduğu çay sohbetlerinde unutuyordu. Ayrıca Ayten Hanım, Turan'dan önce lisedeki resim derslerine boş geçmesin diye girmekteydi. Bir keresinde Ayten hanım yaptığı bitki ve çiçek resimlerini utana sıkıla Turan'a göstermiş, utanıyordu; ne de olsa Turan bu işin eğitimini almış, büyük bir sanatçıydı onun gözünde Karayazgı'nın çoraklığında yaşayarak; Akdeniz bitkilerini ve zehir renkli çiçekleri Ayten Hanım o derece ustalıkla betimlemişti, Turan şaşkınlığını gizlemekte zorluk çekti. Deniz kenarında açan bu çiçekleri, ancak Akdeniz'i duyumsamış bir insanın fırçası yaratabilirdi. Oysa Ankara'da doğan Ayten Hanım hayatı boyunca deniz görmemiş, sadece kitaplardan okumuştur. Bu ellilik kızcağızın hayal gücü, Turan'a göre dönemin birçok sanatçısında yoktu. Ama ne yazık ki Ayten Hanım bunun farkında değildi. Genç öğretmen bunu defalarca Ayten Hanım'a anlatmayı denesede, başarılı olamadı.

Turan Karayazgı'ya gelmeden önce hiç olmazsa öğrencilerinin kendisinden birşeyler beklediğini, onunla birlikte resim sanatından, doğrudan doğruya sanatın kendisinden mutsuz yaşantıları için yeni ufuklar açabileceklerini yalnızca İstanbul'dayken düşünüyordu. Karayazgı'ya gelince bunun boş, hem de pek boş bir düşünce olduğunu anlamakta gecikmez. Çünkü burada bitmek tükenmek bilmeyen türlü tasalar, öğrencileri hep bölen, okumaktan uzaklaştıran sayısız iş, düzensiz, kırık aile ortamı vardı. Öğrencilerde öğrenme ve okuma isteği kalmamıştı. 345 Emine adlı bir öğrenci çok güzel resimler yapmaktaydı. Ama Emine'de çok geçmeden sönüp gidecek, ya da en iyi olasılıkla Ayten Hanım'ın resimleri gibi çok gizli, hastalık derecesinde içe kapanık bir dünyanın bilinmezliklerine karışacaktı.

Günümüzde bile devam eden terör sorununa da eserde değinilmektedir. Turan'ın öğrencilerinden Ebazer'in şu sözleri oldukça önemli:

“ – Bende biliyorum: Savunulur yanı yoktur eşkiyalığın. Düpedüz bir geriye dönüş hareketidir eşkiyalık ve birliğe, özgürlüğe, toplumsal yaşama düşmandır. Ama yerli halk bambaşka düşünür eşkiyayı. Onları ağaların karşısı gibi görür. Oysa eşkiyayı ağa, eşref var eder; gizliden gizliye kışkırtır da. Toplumsal düzende kendi varlıklarının gerekliliğini kanıtlamak için yaparlar bunu. Eşkiyadan yerli halkı koruduklarını gösterebilmek amacıyla...”

“ – Yerli halkta, eşkiyada serüven isteğini, roman okuma, film seyretme ihtiyacını yaşar. Ne över, ne yerer eşkiyayı. Kara destanlar düzülür eşkiyaya. Bilinçsizde olsa, içlerinden sayarlar. Dikkat edin; yerli halk, eşkiyaya çok benzer.”

Turan, öğrencisinin bu sözlerinden sonra yerli halka daha dikkatli bakar. Gerçekten de davranışlarında eşkiyalığı çağrıştıran şeyler görür. Tetikte gibi yaşıyorlar, yüzleri hep asık ve genellikle tek başlarına dolaşırlardı. Erkekler, evli erkekler bile neredeyse kadınsız bir dünyanın insanıydılar. Evli erkekleri karılarıyla birlikte yolda

yürürken görmek imkansızdı. Üstelik insan öldürmeleri onlar için zor bir işmiş gibi de gözükmekteydi.

Karayazgı'nın insanında ve onların nezlinde bütün memlekette “yarın” sözcüğü hiçbir umut barındırmamaktadır. Dün,bugün ve yarın onların zaman konusundaki bütün bilgileridir. En acı olayları bile söyleneceye, efsaneye dönüştürerek zamansız, zamandışı gibi anımsarlar. Beklentileri yoktur. Onlar için yarın, çorak yaz ya da toprağın azıcık yeşereceği yağmurdur. Kesinlikle toplumsal düzenin kökten değişmesi gibi bir uğraşları bulunmamaktadır. Dün, Karayazgı insanı için on yedi yaşında bir oğulun köy düğününde vurulmasından ibarettir: bunu da ancak kadınlar unutmaz.

Karayazgı insanı genel hatlarıyla bu psikoloji içinde yaşarken, aydın öğretmenler! Kendi aralarında C partisi'ne bağlı bir siyasal yapılanma oluşturma uğraşı içine girmişlerdir. Bu yapılanmanın başına da, daha çok Avrupa Komünizmine yakın, Turan'ın Güzel Sanatlar Akademisi'nde yapılan açık oturumlardan tanıdığı Sefa Akdağ istanbul'dan gelerek geçecekti. Otuzbeş yaşlarında olan bu genç ve dinamik eylemcinin, Karayazgı'ya gelecek kadar bu davayı önemsemesine Turan bir hayli şaşırmişti. Bu şaşkınlığı Sefa Akdağ'ı ilçede görünce bir misli daha artmıştı.

Bir mayıs sabahı ilçeye gelen Sefa Akdağ, Bayan Asuman'ın evinde kalıp; çalışmaları buradan yönlendirecekti. Kısaca Sefa Akdağ'ın memleketi ve insanları kurtarma projesi şuydu:

“ - Biz herşeyden önce, sosyalist ekonomiye geçiş dönemi içinde olduğumuzu hatırlamakla yükümlüyüz. Siyasal yapımız, memleketin en yoksun yerlerinden başlayarak bütün yurdu kökten değiştirmeyi amaçlamaktadır. Şimdiye kadar İ'de ya da A'da olan siyasal yapılar etkinliklerini sürdürdüler. Oralarda yalan yanlış da olsa fikir sahibi birer kesim vardır. Biz işi zorundan başlatıyoruz, ama sağlam temeller üzerinde yükselebilmek için başka çaremiz yok.”

Ama daha ilk günden aydınlar arasında anlaşmazlıklar çıkmaya başlamıştı. Çünkü Sfa Akdağ'ın bu cümleleri ister istemez bu siyasal yapının içinde olan Turan'ın tepkisiyle karşılaştı;

“ - Halk, alıştığından kolay kolay vazgeçmez. Yarının nimetlerini görmez. Gerekiyorsa onların iyiliği için kandıracağız; yarınlar için yapacağız bütün bunları..”

Turan bu sözlerle karşılık tepkisini şu cümleyle belirtir.

“ - Halkı kandırmak durumundaysak, mevcut siyasi otoriteden ne farkımız olabilir.”

Turan'ın Sefa Akalağ'a bu sorusu ortamda soğuk düş etkisi yaratmıştır. Ama sefa Akdağ büyük bir sakinlikle, Turan'a bakar ve herşeyden önce disiplin diye söylenir. Sonra şu okkalı cevabı verir:

“ - Hareketin içinde tartışacağız. Tartışmaya kapalı değiliz. Üstelik hareketin sağlığı açısından, eşyanın doğasına aykırı davranılmayacaktır. Bu bakımdan yeni

kurulacak örgütün başına özbeöz bir işçiye atadım. Demir işletmesi işçilerinden Nuri Yoldaş...”

Nuri Yoldaş'ın kurulacak örgütün başına geçecek olması ötekileri sadece şaşırtmakla kalmaz; aynı zamanda sinirlendirir de. Ama Sefa Akdağ'a Turan dışında hepsi taparcasına hayran olduklarından, hiçbirisi bu duruma ses çıkarmaz. Özellikle Bayan Asuman misafirine her karizmatik erkeğe olduğu gibi âşık olduğundan, ötekiler bir ara Nuri Yoldaş'ın başkanlığına karşı çıkmayı düşünsede, bu aşırı duygusal kadının tepkisinden korktuklarından, ses çıkarmamayı tercih ettiler. Sefa Akdağ, siyasi yapılanmayı kendine göre tamamlamış ve İstanbul'a dönmüştü.

Bu duruma en çok üzülen de şüphesiz yine Bayan Asuman oluyordu. Aslında Sefa Akdağ, Bayan Asuman'ın kendine âşık olduğunu çok iyi biliyordu. Ama bu çaresiz sevgiyi ne denli çaresiz bırakırsa, o kadar etki uyandıracağını da seziyordu.

Sefa Akdağ'ın ilçeden ayrılmasıyla, Haludun Tepsi Kumpanyası'nın ilçeye gelmesi aynı haftaya rastgelir. Bayan Asuman bu seferde tiyatro grubunun yakışıklı üyelerinden Mehmet'e âşık olur. Mehmet bu hayal düşkünü kadının aşkına karşılık verir. Ama ne yazık ki Bayan Asuman yine mutsuz olmakla, yalnız kalmakla, boş evlilik vaatleriyle ve yakışıklı Mehmet'in hayali ile başbaşadır. Çünkü Mehmet evlenmeleri için Bayan Asuman'dan aldığı yüklü miktarda parayla kayıplara karışır. Çok sonraları Mehmet'in resmini bir hafta sonu gazetesinde gören Bayan Asuman gururludur. Nede olsa o günlerin yakışıklı aktörü bir zamanlar onu sevmiştir.

Turan'a eşkiyalık ve yöre halkı arasındaki derin manevi bağı anlatan öğrencisi Ebazer'de C Partisi'ne üye olmuştur. Buna pekte şaşırmayan genç öğretmen, uzun uzadıya bu partinin memlekete nasıl barış ve eşitlik getireceğini, iktisadi hayatı nasıl kalkındıracağını öğrencisinden saatlerce dinlemek zorunda kaldı. Turan bunları içi titreyerek dinliyordu. İlçedeki C Partisi ve onun siyasi yapılanmasıyla bütün ilişkisini kesen Turan, öğrencisinin yavaş yavaş sonu olmayan bir uçuruma doğru yol aldığını duyumsayabiliyordu. Bunu ona anlatmayı denemeye çalışsada, Ebazer'in duymaya niyeti yoktu. Çünkü gençti ve ateşliydi. Memleketin topyekün kurtuluşunda onunda emeği olmalıydı; bu genç delikanlıya göre.

Turan bütün bu siyasi tiyatrolardan artık sıkılmıştı. Ders yılının bitmesine de sadece on beş gün kalmış ve MEB okula yeni bir İngilizce öğretmeni atamıştı. Aslında bunun bir atama olduğu da söylenemez. Feridun Bey, etliye, sütlüye karışmadan yaşamak gerektiğine inanan, siyasal devinimlerden irak yaşamayı bir felsefeymiş gibi gören sessiz, sakin bir insanken; D Partisinin azınlık hükümeti kurmasıyla başına bir felaket gelmiş; yerinden, yurdundan, üstelik adı “devrimciye” çıkarak, bir ayağı çukurdayken Karayazgı'ya atanıvermişti. Turan bu durum karşısında, Feridun Bey'e hem acıyor, hemde kendisine tekrar İstanbul'u hatırlattığı için bu yaşlı adama içten içe minnet duyuyordu.

En sonunda ders yılı biter ve Turan ılık bir yaz günü döner. İstanbul'a. İçinde pişmanlık duyuyordu. Ama bu pişmanlık Karayazgı'dan ayrılıp İstanbul'a döndüğü için değildi. Kötümserliğin sonunun olmadığı bu topraklarda yaşadığı için pişmandı. Bunun yanında Karayazgı'da sol bir siyasi yapılanmanın ilk üyeleri tarafından partiden kovulduğu buralarda bile işitilmişti.

Turan İstanbul'a gelince ilk iş, mezun olduğu Güzel Sanatlar Akademisi'ni ziyaret etmek oldu. Gittiğinde ders saatiydi. Kapıdaki erlere kimliğini gösterip; buranın eski bir öğrencisi olduğunu, arkadaşlarını, öğretmenlerini ziyaret etmek istediğini söyler. Kapıda bulunan aslerler biraz süzdükten sonra izin verirler. Turan âdeta ayakları titreyerek büyük işliğin kapısını açar. Turan'ı gören ve hala okulu bitirmeyen arkadaşları tıpkı eskiden olduğu gibi " Ressam Turan !" diyerek ortalığı yaygaraya verirler. Eskiden farklı olarak tek bir şey vardı. Oda artık model yaşlı Hadiya Hanım değil, küçük bir çocuktü. Hocası Nejdety Bey Turan'ı görünce son derece soğuk davrandı. Çünkü Nejdety Bey Turan'ın okulda kalıp kaliteli bir Ressam olmasını istiyordu. Genç öğretmen bunu kabul etmeyip gittiği içinde hocası asla effetmeyecekti.

Turan'ın İstanbul'dan ayrılmasının ve sonra tekrar geriye dönmesinin tek bir sebebi vardı: AÇALYA! Evet; Turan'ın başını alıp Karayazgı'ya gitmesinin tek sebebi, Çocukça sevdiği Açalyadan uzaklaşmak, daha doğrusu kaçmak istemiş olmasıydı. Turan ve Açalya akademiden arkadaştı. Başlangıçta arkadaşlık olan bu ilişki sonraları aşka dönüşür. Zamanla da tutkuya... İlginç bir kız olan Açalya, aşkı yalnızca cinsel duyumdan ibaret gören, son derece materyalist bir tiptir. Turan da daha öncekiler gibi Açalya'nın gözünde cinsel bir denekten başka hiçbir şey ifade etmez. Genç öğretmen bunu anlamakta biraz geç kalsa bile Açalya'yı hala tutku derecesinde sevmektedir. İşte Turan tam bir sene sonra geldiği İstanbul'da eski okulunun mezuniyet balosunda Açalya'ya rastlar. O ise sadece "Oooo merhaba..." demekle yetinir. Turan bu soğuk tutumunun sebebini birkaç cümle ile şöyle özetler:

" – Anıların bize anlam ve iyilik katması gerekirken, bu denli kötücül harmanlanması şaşırtıcı ... Kötü olduğumuzdan kötülükle karşılaşacaktık."

NOT: Romanın buraya kadar olan bölümünde karşımaza hiç çıkmayan iki önemli kahraman, eserin bundan sonraki sürecini birebir etkileyecektir. Bayan T. ve Ömer Bayan T. dönemin ünlü yazarlarından, Ömer ise galeri sahiplerinin peşinden koştuğu ünlü ressamlardan birisidir. İki kahramanın karakter tahlili, mezunuyet çalışmamın dördüncü bölümünde (Tuna Suna'nın Roman Taslağı) yapılacaktır.

Çok özlediği İstanbul genç öğretmenin yüreğinde kapanmaya yüz tutmuş yaralara çoktan tuz ekmeye başlamıştır. Mezuniyet balosunun yapıldığı salonun denize bakan balkonunda Turan gibi kalabalıktan sıkılıp, içne kapanmış bir kişi daha vardı. Ömer... insanları birbirine bağlayan ve bunu kalabalıklar içinde yapan tek şey birbirine benzeyen acılardır.

Tıkı Ömer ve Turan'ın balo gecesinden itibaren başlayan dostlukları gibi.

Turan dönemin sosyal havasından askeri cuntanın keyfi uygulamalarından son derece rahatsız olmasına rağmen, Ömer buların hiçbirleriyle ilgilenmez. Polis, cinayetler, üstbaş aranması Ömer'e gayet boş gelir. Herşeye salt kendi sorunları açısından yaklaşıyordu. Sadece ölmekten, hemde bu kadar genç yaşta ölmekten korkuyordu Ömer. O nihilisttir. Çevresinde olup bitenlere karşı böyle vurdum duymaz oluşu da bundan kaynaklanmaktaydı.

NOT: Nihilizm = İkinci dünya savaşından sonra bir ekol haline gelen felsefi düşünce. Buna göre hayat bir hiçlikten ibarettir. Yemek, İçmek, cinsel doyum bu felsefenin temel dinamikleridir. (Sofi'nin Dünyası, Jostein Goorder, 15- Basım, Sayfa 245, Pan yayıncılık)

Romanın bunadan sonraki kısmında Ömer ve Turan'ın sık sık görüştüklerini görmekteyiz. Bir tutku derecesine varan bu arkadaşlık hem Ömer'e hemde Turan'a bir noktadan sonra acı vermeye başlar. Çünkü Ömer sadece kendisini düşünen dostluklara yüzeysel olarak değer veren sadist ruhlu bir insandır. Oysa Turan, Ömer'in dostluğuna İstanbul'da muhtaçtır. Bunun kendisine acı verdiğinin de farkındadır. Ama Karayazgı'nın umutsuz atmosferi sayesinde genç öğretmen acısında morfin olabileceğini görmüştü.

Ömer dönemin en ünlü ressamlarından olup yine dönemin ünlü yazarlarında olan Bayan T ile son derece ateşli bir aşk yaşamıştı. İstanbul'un entellektüel aydınlarının hemen hepsi bu hazin aşkın her iki tarafa da verdiği soyut acıları çok iyi biliyorlardı. Turan başlangıçta çok sevdiği dostunun böylesi büyük bir aşkın kırıklarını kalbinde taşımasına çok acımış. Sonraları bu acıma yerini kıskançlığa bırakmıştı. Ömer ve Bayan T'nin arada sırada görüşmelerine bile katlanmayan Turan, sonraları Bayan T ile tanışmıştı.

Genç Öğretmen yapmış olduğu resim çalışmalarını Ömer'in beğenisine sunuyor; ama bir türlü ünlü ressamdan takdir sözcüklerini duyamıyordu. Çünkü Ömer'in gözünde bu resimler gayet basit, sanat değeri hiçbir zaman olmayacak olan melankolik karakalem çalışmaları. İstanbul'da geçen bireysel aşkla arkadaşlık öyküsü, artık Turan'ın gözünde ezmek ve ezilmek üzerine kurulu pek aşağılık bir faşizm gibi görünmekteydi. Bu hazin dostluğu herşeye rağmen Turan güzel sözler söyleyerek noktalamıştı:

“ – Seni öyle çok çok seviyorum ki Ömer, birşeyler yapmadan bir takım işleri başarmadan yanında olmak, seni görmek istemiyorum.”

Genç öğretmen tekrar Karayazgı'dadır. Artık sınıfta öğrencilere karşı ilgisizdir. Bu tavrı öğrencilerle olduğu kadar okul yönetimiyle de müdür Recep Bey'le arasının daha iyi olmasını sağlamıştır. Artık öteki vudum duymaz öğretmenlerle Turan arasında hiçbir fark yoktu. Karayazgı'ya bu gelişinde iki önemli duruma tanık olmuştur. Birincisi öğrencileri Ebazer ile Emine'nin evlendirilmesi. İkincisi Demir İşletmesi mühendislerinden Sürmeligöz Ahmet Bey'in Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na çağırılması... Ahmet Bey apar topar ile oradan da başkent Ankara'ya geçer. Çok geçmeden bakanlığa müşavir olarak atandığını sağ D partisi yandaşı gazetelerden okunur. Bir süre sonra Mühendis Ahmet Bey ve ailesi tamamıyla Ankara'ya yerleşmiş ve dönmek üzere Karayazgı'dan ayrılmışlardı. Bunun dışında Turan'a bayağı servet düşmanı gibi görünmüş olan bilinçsiz, bedbaht Nuri Yoldaş'ın başına gelen yıkımı, gazeteler sıradan terör haberleri arasında yansıtırlar. Nuri Yoldaş başlattığı grevin nöbetçiliğini bir başkasına devredip gece geç saat evine dönerken başına demir çubuk vurularak öldürüldü. Bunun dışında okul Recep Bey eceliyle ölmüştür. Ama hürriyet Lisesine MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) hala bir müdür atamamıştı. Söylendiğine göre müdür bey hem öğleden içkiliymiş hemde oyunda sürekli kaybediyormuş. Kafası

ansızın kağıtlara düşmüş ve maça kızı elinden fırlayıp yere, döşemeye uçmuş. Açalıya'da evlenmiştir. Balo gecesi dans ettiği markisiyle evlenmiş. Artık çalışacak, evinin kadını olacakmış.

NOT: Marki: Balo vb. organizasyonlarda bayanlara eşlik eden erkeklere verilen genel isim.

Romanın bu bölümüne kadar Turan'ın Karayazgı ve Çıkarkenti İstanbul'a ilişkin anıları üzerinde durduk. Turan bir akşamüstü yazarın evine gelmiş; beraberinde bu anılarını anlattığı notlarını da getirmiştir. Yazardan şayet mümkünse, bu anılardan bir roman yaratmasını istemiş; yazar da okuduklarından bir hayli etkilenecek; Y ilçesindeki Karayazgı'ya gitmiştir. Böyle bir yer doğuda gerçekten vardır. Ançak Turan diye bir resim öğretmeni Hürriyet Lisesi'nde hiç olmamıştır. Yazar Turan'ın anılarında sözü geçen kimseyi bulamaz. Tesadüf veya değil Hürriyet Lisesi'nde Biyoloji öğretmeni Ayten Hanım adında biri bulunmaktadır. Son bir umutla yazar, Ayten Hanım'la görüşür. Başından geçenleri büyük bir heyecanla anlattıktan sonra gerçekten var olan Ayten Hanım da hiç beklemediği bu cevabı alır:

“ – Hayatta çözümleyemediğimiz çok şey var. Sizin anlattıklarınız bunlardan sadece birtanesi.”

Yazar tekrar İstanbul'a geri döner. Hiyeroglif'te (dönemin aydınlarının toplandığı bar şeklindeki eğlence yeri) akşam yemeği yerken, dönemin ünlü romancılarından Tuna Suna'ya rastlar. Birden anılarındaki Bayan T aklına gelir. Evet ! Anılarda anlatılan Bayan T, yazarın Hiyeroglif'ten arkadaşı Tuna Suna'dır. Yazar, Tuna Suna'ya Turan diye birini tanıyıp tanımadığını sorar ve Tuna Suna yazarı bir akşamüstü ziyarete gelen genci aynen tarif eder.

Turan gerçekten de akademi de okumaktadır. Ömer adında oldukça ünlü bir ressam arkadaşı da olmakla beraber, bu ressamın Tuna Suna'yla olan aşkından yazarında haberi çok öncelerden beri vardır. Tura'nın gerçek kimliği meydana çıkmıştı. Genç akademi öğrencisi Hiyeroglif'in küçük aydın sınıfı tanıyan, onlarla iç içe yaşayan ama kimse tarafından farkedilmeyen, içine kapanık karamsar bir gençtir. Şu anda da Tuna Suna'nın bildiği kadarıyla Bodrum'daydı. Geçen yaz Tuna Suna Bodum'da yeni romanı üzerinde çalışırken Turan ve arkadaşları da orada tatil yapmaktaydılar.

II.BÖLÜMÜN KARAKTER TAHLİLLERİ

TURAN:

Romanın merkez şahsiyetidir. Kendisini şu şekilde tanıtır:

“Ben, büyük ve kalabalık bir yere - hattâ küçük bir taşra kasabasının تنها lokantasına – girildiğinde, gözlerine dikkat edilmezse farkedilmeyecek, özelliiksiz insanlardan biriyim.”

Turan 22 – 23 yaşlarında Güzel Sanatlar Akademisi resim bölümünü bitiren ve doğuda resim öğretmenliği yapan bir gençti. Akademi yıllarında oldukça başarılı olmakla beraber arkadaşları onunla “Ressam Turan” diye dalga geçerler. Aslında içine kapanık bir mizaca sahip olan Turan’ın okulunda pek de arkadaşı yoktur. Yalnız bir insandır ve melenkoliye için için vurgundur. Sanat tutkunu olan Turan daha öğrenciliğinin üçüncü yılında, insanı ayakta tutan tek şeyin sanat olduğu görüşünün kendi toplumunda geçerli olamayacağını farkeder. Hayatta iki şeyden nefret eder.

1- Yükselmek uğruna her türlü ödünü göze almak.

2- Yükselemeyince anlaşılmamış sanatçıyı oynamak.

Turan ise bununla beraber taşraya atanmayı ister, orada küçük, göze batmaz bir resim öğretmeni olarak ömrünü “anlaşılmamış sanatçıyı” oynamaktansa, ünsüzlüğü baştan seçmiş bir ressam gibi sürdürmeye karar verir. Bürokratik girişimleri yaptıktan sonra halk ağzında Karayazgı diye anılan doğu bölgelerindeki (Y ilçesindeki) Hürriyet Lisesi’ne resim öğretmeni olarak tayin edilir. Bürokratik engelleri aşması o kadar da kolay olamamıştı. Komşusu olan Bey ünlü bir senatördür ve ancak ondan aldığı kartvizit sayesinde Hürriyet Lisesi’ne atanıyor. Buna benzer bir durumu Reşat Nuri Güntekin’in “Çalıkuşu” romanında da görmek mümkün.

‘Yazar’da Reşat Nuri gibi yer ismini kesin olarak belirtmiyor. (Örneğin doğu bölgelerindeki Y ilçesi demesi, bunun dışında büyük şehirlerimizden biri olan İ vb...) Çünkü geçmişte olduğu gibi o günde bugünde belki gelecekte de torpil, adam kayırma gibi bir takım hoş olmayan durumların yaşanabileceğini; bu üstü kapallık yardımıyla okuyucuya anlatmak istemektedir.’

Turan Akademi dönüşü iskeledeki kitap sergisinde yeni çıkan kitapları karıştırırken; yazarın bir ressamın yükselişiyle sanat açısından – hırslarına yenildiği için - düşüşünü konu edinen uzun öyküsünü satın alır. Sanatçının çekememezliğine ve rekabetin adamı olamayacağını simgeleyen bu öykü Turan’ın taşrada öğretmenlik yapmaya karar vermesinde çok etkili olur. Turan yazarın öteki eserlerini de okur. Karayazgı’da öğretmenlik yaptığı iki sene süresince yazdığı anılarını yazara getirir ve bu anılardan belki bir roman çıkabileceğini söyler. İşte Turan ile yazarın tanışması bu anılar vasıtasıyla olur. Bir akşamüstü şehre yağmur bütün şiddeti ile yağarken yazarın evinin kapısı çalınır. Kapıyı açan yazar bu genç delikanlının onu tamamiyle bilinmez bir serüvene çıkaracağından habersizdir.

AYTEN HANIM :

Hürriyet Lisesi’nin biyoloji öğretmeni olan Ayten Hanım Turan’dan önce resim derslerine giriyordu. Elli yaşlarında, hiç evlenmemiş bir yaşlı kızcağız. Ankara’da (Bozkır ortasındaki başkent) doğmuş, modern bir dünyayı tanımış, eğitim enstitüsünü bitirmiş ve seneler önce Y’ye atamıştı. Atanmadan bir hafta önce babasını, atandıktan

üç sene sonra da annesinin kaybeder. Ankara'da akrabaları olmasına rağmen yazışmazlar. İlçede yapayalnız yaşayan Ayten Hanımın ilerlemiş yaşına rağmen hâlâ bir genç kız romantizminin izlerini taşıyordu. Oldukça duygusal bir insan.

Ayten Hanım sanata karşı da duyarlıdır. Gazetelerden İ'de yayımlanmış kitapları izler, maddi gücü el verdiğince bu kitaplardan ısmarlardı. Çantasında hep bir yerli roman taşır ve her on günde, yirmi günde bir bu romanlar değişirdi.

İçine kapanık bir insan olan Ayten Hanım, Turan ile yakın bir dost olmuşlardı. Turan'ın Karayazgı'da yaşama biçimi açısından kendine örnek seçtiği insanda Ayten Hanım'dır. Sessizce öğretmenler odasına girip çıkar, hemen hemen hiç kimseyle kendisine birşey sorulmadığı sürece konuşmazdı. Turan onu " Acının Şiiri" olarak nitelendiriyor ve ellilik kıza gönülden bir bağlılık duyuyordu.

Ayten Hanım etrafında olup bitenlere de karışmaktan hoşlanmayan bir insan. Kendini bildi bileli bir mizaç sorunu olduğunu itiraf eden Ayten Hanım; bu yüzden ne hanımların kendi aralarındaki kabul günlerine, ne de kadın erkek bir arada düzenlenen toplantılara katılırdı. İşi, kitapları, ev işi bütün zamanını alırdı.

HADIYE HANIM:

Güzel Sanatlar Akademisi'nin resim öğrencilerine modellik yapan yaşlı kadın. Bu yaşlı kadın ekonomik durumun yetersizliğinden ötürü, çıplak modellik yapmaktadır. Hayatta ki tek varlığı kedisi olan Hadiye Hanım romanda çok yüzeysel anlatılır. Varlığı veya yokluğu romanın gidişatını etkilememekle birlikte öteki kahramanlar gibi bu yaşlı kadın da mutsuz toplumun umutsuzluğa mahkum ettiği bireylerinden birisidir.

RECEP BEY :

Hürriyet Lisesi'nin müdürüdür. Gerçekte fizik öğretmeni idi. Genç resim öğretmeni Turan'ı güleryüzle karşılayan Recep Bey'in zamanla eğitimci kimliğini kaybettiği görülür. Hayatının önemli bir bölümünü ilçede ki öğretmenler lokalinde içkili, ve bol dedikodulu aydın! toplantılarında nutuk atmakla geçiyordu. Romandaki bildik kahramanlardan birisidir.

RAİF KUNTER :

Lise'nin edebiyat öğretmeni. Sözde aydın toplantılarında ön plâna çıkmaya çalışan, hemen her konuda görüşü bulunan, özellikle toplantılarda ki cinsel konuları heyecanla, iştahla ve doyumsuz bir arzu ile dinleyen Raif Kunter iri yarı , orta yaşlarda bir şahsiyettir. Romanda Shaekespear ile ilgili görüşleri çok ilginçtir.Shaekespear'in

eserlerinde ki sağlıksız kahramanları savunan Sürmeligöz Ahmet Bey'e verdiği řu cevap dikkate değerdir:

“ Hayatı nice emek birikimleriyle güzelleştirmek, halk savunusunda birleştirmek, sevgiler toplamında üretmek, kadın erkek ilişkisinde aile kurumunu benimsemek amacıyla yazılmış birbirinden değerli onca eser varken kalkıp Shaekespear'i övmenize söyleyecek söz bulamıyorum.”

“ Shaekespear'i dünya edebiyatının şaheserler tablosuna hangi amaçlar doğrultusunda yerleştirilmiş bir ucube saymak hiç de yanlış kaçmayacaktır.”

Raif Kunter yukarıdaki düşünceleriyle öteki öğretmenlerden ayrılmaktadır. Bu düşüncelerin doğruluk boyutu tartışmaya açıktır. Ancak Hürriyet Lisesi'nin eğitimci kadrosu içerisinde, Raif Kunter yukarıdaki mülahazalarıyla düşünce yoğunluğunu temsil etmesi bakımından romanın seyri içerisinde önemli bir karakterdir.

SÜRMELİGÖZ AHMET BEY:

Sürmeligöz Ahmet Bey kasabadaki demir işletmesinde mühendislik yapmaktadır. Ayrıca oğlu Hürriyet Lisesi'nde Turan'ın öğrencisidir. Karakter olarak, romanın akışında öteki sahte aydınlar gibi hafif alaya alınarak anlatılır. Ahmet Bey çoğu akşam Lezzet Lokantası'nda yapılan içkili sohbetlerin değişmez misafirlerindendi. Hemen her konuda kendisine göre bir düşüncesi bulunur. Hatta, bu sohbetlerden birinde İngiliz Edebiyatı ve Shaekespear hakkında Raif Kunter'le oldukça ateşli bir tartışmaya tutuşmuştur. Zaten Ahmet Bey'in İngiliz Edebiyeti'nden adını işittiği tek şair Shaekespear'dir.

DOKTOR RIZA:

Kasabada özel bir muayenehanesi olan Dr. Rıza Lezzet Lokan tası'ndaki sohbetin figüranlarından birisidir. Aşırı doğa düşkünüdür. O kadar ki; muayenehanesinde birtakım süs bitkileri, kaktüs, cezayir menekşesi gibi bir çok bitki yetiştirmiştir. Hürriyet Lisesi'nin bahçesindeki cılız, boy atmamış, yaprakaları gövermeyen kavak yüzünden okul müdürü Recep Bey'le birçok kez tartışmıştır. Doktor Rıza'ya göre onun doğaya gösterdiği önemi herkes gösterse kasabada (Karayazğı) daha yaşanabilir ortam kendiliğinden oluşacaktı.

Doktor Rıza'nın bir de anormal bir özelliği vardır. Birdenbire ağlamaya başlaması. Turan hıçkırıklarla ağlamasını son derece şaşırtmasına rağmen, aydın sofrasındaki öteki kahramanlar ona alışkın olduğundan bu gözyaşlarına tepkisiz kalırlar.

DURSUN:

Karayazgı'daki aydınların toplandığı, sohbet ettiği Lezzet Lokantası'nın sahibidir. Yaptığı işe son derece önem veren, müşterisini memnun etmek için elinden geleni yapan bir karakterdir. Eserde yazarın olumlu olarak gösterdiği sayılı şahsiyetlerden birisidir.

BAYAN ASUMAN:

Bayan Asuman Karayazgı'da yaşayan Ermeni kökenli bir insandır. Terzilik yaparak geçimini sağlamaktadır. Bayan Asuman orta yaşlı olmasına rağmen, çocuksu yönü ağır basan bir karakter olarak karşımıza çıkıyor. Hayatı boyunca kendisini sevecek, kendisine sahiplenecek bir erkek hayali ile yaşamaktadır. Bu durum da onun her seferinde hayal kırıklığına uğramasına sebep olur. İlçeye gelen tiyatro kumpanyasındaki yakışıklı delikanlıya sırsıklam aşık olmuş; bu delikanlı da ondaki çocuksu yönün farkına varıp, bundan faydalanmakta fazla gecikmemiştir. Evlilik vaatlerine inanan Bayan Asuman, elindeki bütün parayı yakışıklı delikanlıya düğünlerini yapması için verir. Ancak delikanlı bu parayı aldıktan sonra ilçeden kaçır. Çok sonraları Bayan Asuman, yakışıklı delikanlının resmini hafta sonu gazetelerinden birinde görür. Delikanlı çok ünlü bir aktör olmuştur. Bayan Asuman böyle bir durumda bile kendine umut vermesini bilir. Çünkü hala gazetede gördüğü yakışıklı aktörün bir zamanlar kendisine aşık olduğunu düşündektedir.

MEHLİKA HANIM:

Hürriyet Lisei'nin coğrafya öğretmenidir. Aynı zamanda romanın başkahramanı olan Turan'ın ilçedeki ev sahibidir. Kocasını Karayazgı'ya gelmeden önce ile atamışlar. Oniki yıldır yatalak yaşayan annesini de bir süre önce kaybeden Mehlika Hanım, çevresine yardım etmeyi çok seven, bu yüzden de etrafı tarından çok sevilen orta yaştaki tombul bir hanımcıktır. Turan'ın çok sıkıntılı olduğu bir dönemde ona evini kiraya vererek, adeta bir anne sıcaklığını Turan'a hissettirmiştir. Turan Mehlika Hanım'ı tanıtırken;

“ O zararsız, kendi helinde tombul bir kadıncağızdır. Alnının ortasındaki derin göçük, çocukken bir atın tekmesiyle oluşmuştur. Kısa kesilmiş saçları seyrek, boyuda

benden ufak tefek ama hep ışıldayan bir çift kahverengi gözü vardır ki, insana güven verir,"cümlelerini kullanır. Turan'ın öğretmen arkadaşları içerisinde en çok saygı duyduğu insan Ayten Hanım'dan sonra Mehlika Hanım'dır.

SEFA AKDAĞ:

Karayazgı'da C Partisi'ne bağlı kurulacak olan siyasi teşkilatlanmanın fikir babası olan Sefa Akdağ, ilginç bir kişiliğe sahip; oldukça zengin, fakat adamakıllı tutucu bir babanın oğluydu. Babası, iktidardaki bütün partilerle anlaşma sağlayabilmiş başarılı bir işadamıdır. Fakat Sefa Akdağ daha ilk gençliğinde bu babayla bütün bağlarını koparmıştı. Önceleri güç günler yaşar; bir yandan ticaret mektupları çeviriyor, bir yandan okuyor, hem harçlığını çıkarıyor, hamde öğrenimini sürdürüyordu. İlk üniversite yıllarında Sefa Akdağ, kendisinden yaşça büyük bir hanımla evlenir ve kadının maddi olanaklarının yardımıyla son derece rahat bir hayat yaşar. Üniversiteyi bitirdikten sonra parlak bir bilim adamı olarak fakültede kalışı... Bunun dışında kendi geleceğini garanti altına aldıktan sonra, hem açtığı boşanma davası ve Oxford'da gerçekleştirdiği doktora. Zamanın en çok aranan toplumbilimcisi Sefa Akdağ, insanları kendi istekleri doğrultusunda kullanmayı çok iyi bilen bir karakter olarak karşımıza çıkmakta.

Fiziki olarak saçları kısa kesimli ve kumral, sakallı, hoş bir genç adam olan, Sefa Akdağ, son derece ölçülü ve kendine güvenlidir. İri bal rengi gözleri, kartal burnu ona beysoylu bir güzellik katıyordu. Sefa Akdağ Oxford'da bulunduğu sırada İngiltere'nin birçok yerini görme imkânına kavuşmuş; Karayazgı'ya gelirken yolda ülkemizin acıklı görünümünü gördükten sonra bütün bunların değişebileceği yargısına varmıştır. Bu düşüncelerle Karayazgı'ya gelen genç toplumbilimci, dava arkadaşlarıyla özellikle de Turan'la ters düşer. Çünkü Sefa Akdağ, "Halkın iyiliği için gerekirse onları kandırmak zorundayız." görüşünü savunuyordu. Turan buna ilk andan itibaren karşı çıkmıştır. Ama genel eğilimin karşısında duramayarak, susmak zorunda kalır.

Sonuç itibariyle Sefa Akdağ, akademisyen kimliğinin yanında siyasi gelecek peşinde koşan ve bu uğurda herşeyi yapacak sosyalist gürüslü bir insandır. Ancak değişim için geldiği Karayazgı'ya acıdan başka hiçbirşey veremeyip, arkasına bakmadan İstanbul'a dönmüştür. Onun için önemli olan çorak toprakların yeşermesi değil, tam tersi siyasi otorite sahibi olmaktır.

III BÖLÜM

(TUNA SUNA'NIN YAZARA MEKTUBU)

NOT: Tuna Suna bu mektubu yazara tatil için gittiği Bodrum'dan yazıyor.

Tuna Suna geçmişinin kirli hatıralarından arınmak için Bodrum'a tatile gider ve oradan yazara kendi hayatına ilişkin birçok ayrıntıyı içeren bir mektup yazmaya karar verir. Bu ayrıntıların içinde Turan'da vardır.

Turan ve Tuna Suna birbirlerini İşçi Partisi'nden tanır. O sıralar İngilizce öğretilen bir kolejde okuyan Turan ve onun gibi iyi öğrenimli gençlerin sayısı partide bir hayli fazladır. O sıralar parti üyelerinin hepsi çok coşkuludur. Parti yeni bir şekle sokulmaktadır. Çalkantılı bir dönem yaşayan ülkede, partide hiçkimse geçmişteki yanlışlara yeniden düşmek istememektedir. Herkes birbirini insanca eleştiriyor, kimse kimseyi yitirmemeye özen gösteriyordu.

İktisat öğrenimini tamamlamayan Turan, akademinin resim bölümüne girer. Yetenekli öğrenci bu andan itibaren Ömer'in etkisiyle bohem bir melankoliye kapılır. Ömer ve Tuna Suna arasında yaşanan aşk Turan'ı içten içe kemirmekle beraber, Açıya'dan da vazgeçmeyen bu delikanlı partiden de kovulur.

Tuna Suna Ömer'i sevmiştir. Bu çocukça, fakat yoğun bir sevgiydi. Resimlerinde kullandığı melankolik üslup, Tuna Suna'yı son derece fazla etkiler. Ama Ömer'in sevgisi, kendisine sevgi gösterilinceye kadardır. Bu belki de dünyanın en zor sevgisidir. Ömer ünlü romancıya kimi zaman yakın kimi zaman da kişisel özgürlüğünü kanıtlamak için son derece uzak duruyordu. Bu arada Tuna Suna Ömer'den hamile kalır. Ancak ünlü ressamın zorlamasıyla Tuna Suna bu çocuğu aldırma zorunda kalır. Daha sonra ayrılırlar.

Dönemin bu iki karakterinin ayrılıkları dargınlığa dayanmıyordu. Dış dünyaya karşı gülünç düşmek istemeyen Tuna Suna ve Ömer'in terk etmek ya da terk edilmek gibi sorunları da hiç olmamıştır.

Tuna Suna için bundan sonraki hayatında Ömer'i hatırlatacak tek birşey vardı. O da Ömer'in iletişimsizlik çılgınları koparan sağır duyarlı imgeleriydi.

IV BÖLÜM

TUNA SUNA'NIN ROMAN TASLAĞI

Anılar, mutsuzluk, yitik bir aşk, karmaşık insan ilişkileri genç Kadını Gümüşkoy'a getirir. Kendinden çok genç birkaç kişi gözleyerek günlerini geçiren genç kadın, doğmadan ölümle cezalandırılmış çocuğunu ve katilini duyumsuyordu. Bir yanda solgun çiçekler, bir yanda kanlı et parçaları, bir de Ömer kokan karabasanlar. Uygarlık, özgürlük, kadın – erkek eşitliği adına gerçek bir kentsoylu gibi mücadele veren genç kadın, içinden kazınarak alınmış et parçasını ve onun kanlı imgesini bir türlü unutamamaktadır. Açalıya, Turan ve Sabih gibi gençler her ne kadar mutlu gibi görünseler bile, onların da aslında genç kadından pek de farkları yoktur. Bunun en önemli delili ise Turan'ın bir gece Tuna Suna'ya aşık olduğunu söylemesiydi. Aslında Turan'ın tek bir hedefi vardı. Ömer'le sona eren dostluklarının acısını, Tuna Suna'dan çıkarmak.

Açalıya ve Turan birbirlerine aşıktır. Ama Sabih Açalıya'nın güzelliği karşısında dostu Turan'ı düşünmeyecek kadar etkilenir. Aşkını cinsel doyumdan ibaret gören Açalıya Sabih'e bir tatlı gözü ile bakar. Sonunda Sabih'i baştan çıkartarak, tatlının tadına bakmış olmanın hayvani gururunu Turan'a hissettirmekten zevk duyar. Yirmibeşine gelmemiş bu genç kız, Turan'la ilişkilerini bu denli geçici, gelgeç görmesine karşın acı çekmemesi, kültürel yozlaşmayı sembolize etmesi bakımından son derece önemli. Turan'ı sevdiğini söyler; sonrada bunun aslında aşk olmadığını ekler. Özgür olduğunu ve hayatın akışına kendini bıraktığını; Turan'ın bu akış içerisinde kısa süreli bir duraktan başka birşey olmayacağını söylüyor.

Tuna Suna yaşamı boyunca iç dünyasını açıkça dışa vuramamış, ama yine de “toplumsal” içerikli romanlar yazmayı denemiş bir dişi kahraman olarak yürek sürçmelerine katlanmayı bilmiştir.

Ömer'in vurdumduymaz tavrı, Tuna Suna'yı ona daha da çok bağlıyordu. Yaşanılan ân önemliydi ikisi için de. Çünkü herşey ince, herşey çok güzel olmalıydı. Geçmişin karanlık izleri, ancak yaşanılan zamanın zevki çıkartılarak aydınlığa dönüşebilirdi. Başlangıçta bu iki aydın karakter böyle düşünüyorlardı. Ama yaşanılan ânın zevkini çıkartmak, gelecekte yaşanacak olan derin acıları önlemeye yetmeyecekti.

Daha önce Açalıya'nın kültürel yozlaşmayı sembolize ettiğini söylemişim. Genç kız Turan'ı defalarca aldatmasına rağmen büyük bir aşkla bu çocuğa bağlı olduğunu zaman içerisinde itiraf eder. Aileisinden ayrı yaşamayı hiç istemesede, annesi babası boşanmış olduğundan buna mecbur kalır. Açalıya'ya en son darbe Turan'ın Asu adında bir kızla evlenmeye karar vermesidir. Asu, Açalıya'nın yakın arkadaşlarından birisidir. Turan'ı defalarca aldatmayı bilen Açalıya, bu duruma tahammül edemez. Bir gece odasında intihar ederek ölümü tercih eden genç kızın boynunda, mum boyalarla yazılmış kartonun üzerinde ki şu cümle herşeyi açıklamakta:

“ – Çok Umutluyum! Yaşadığım Gibi Ölüyorum!”

IV. BÖLÜMÜN KARAKTER TAHLİLLERİ

TUNA SUNA:

Tuna Suna dönemin ünlü bayan yazarlarından bir tanesi. Turan'ın anılarında Bayan T . diye geçen bu ünlü romancı orta yaşlı, bakımlı ve oldukça güzel bir kadındır. Ömrünü boğazda kiraladığı eski bir yalıda ve tatil için gittiği B'nin Gümüşkoy beldesinde geçiren Tuna Suna, öteki karakterler gibi iç dünyasında yaşadığı çalkantılarla dikkati çekiyor.

Bir dönem İşçi Partisi'ndeki aktif çalışmalarıyla, iç dünyasında yaşadığı acıları unutmaya çalışsada, bunun mümkün olmayacağını anlar ve vazgeçer. Çünkü mutsuz bir insan toplumculuk, halkçılık söylemleri yaparak; ancak kendisini kandırabilirdi. Bu gerçeğin farkına geçte olsa varan Tuna Suna, kendi kabuğuna çekilir. Karşılıksız sevdiği Ömer'le de ayrıldıktan sonra etrafında olup bitenlerle ilgilenmeyi bırakır.

“ – Herkeste ayrı bir trajedi yaşamakta idi. Kişisel sorunlarımız o kadar karmaşıkken Marx ve Engels, şu kadar zaman önce yazılmış manifestolardan umar aramak gülünç bir aptallıktan başka birşey değildi ” diyerek; o güne kadar Marxist romanlar kaleme olan Tuna Suna, sosyalist memelet edebiyetini bir tarafa bırakıp şahsi acılarını yazmaya başlar. Acının adı Tuna Suna'da sabittir. Ömer!

Sonuç itibarıyla orta yaşlı bu güzel kadın, romanın çoğu kahramanında olduğu gibi mutsuz ve umutsuz bir ruh haliyle, yitık ve yitirilmiş bir aşkla okuyucuya sunulmakta.

ÖMER:

Dönemin ünlü ressamlarından. Galeri sahiplerinin en çok tercih ettiği sanatçı olup sadist, kendini beğenmiş, etraftan sevgi gördüğü halde etrafına acı dağıtan negatif bir karakter olarak okuyucuya sunulmakta. Turan'ın kendisine gösterdiği resim çalışmalarını çok beğenmesine rağmen, bunu belli etmekten korkar. Çünkü başkasının yükselmesi onun alçalması anlamına gelmektedir.

Ömer'i etrafında yaşananlar pek ilgilendirmez. Polis cinayetler üst baş aramalar ... Kentin yaşadığı karmaşık hal. Bütün bu olanlara omuzlarını silkmekle yitirir. Herşeye salt kenti kişisel sorunları açısından yaklaşan Ömer'in korktuğu tek birşey vardır. "Ölmek bu kadar da genç ölmek"

Turan'la konuşmasında Ömer'in şu sözleri oldukça ilginç: " Herkes birbirinden birşeyler esirgiyor. Kimi en basit, en yalın yardımı, kimi çok değerli bir şeymişcesine gövdesini. Düşün,o gövde ilk yok olacak şeydir, toprak olacak. Geriye insan sıcaklığının anısı kalır oysa. Ama bizim için et parçası çok önemli. Saçma bir ahlâk, bağnaz bir töre kuşatmış etimizi."

Ömer herkes birbirinden birşey esirgiyor demektir. Ama Turan'ın resimlerine ilgi göstermemesi aynı şeyin kendisi tarafından da yapıldığını gösteriyor. Ayrıca toplumun ahlak kuralları karşısındaki bu nihilist tutumu onun içine düştüğü boşlukta sebebi olsa gerek.

AÇALYA:

Yirmibeş yaşlarında genç ve güzel bir kız olan Açalıya Güzel Sanatlar Akademisi'nde okumaktadır. Tuna Suna'nın Roman Taslağı 'nda intihar ettiği söylenmesine rağmen Turan'ın Anıları'nda başka biriyle evlendiği söylenir.

Romanda kültürel yozlaşmayı sembolize etmesi bakımından önemli. Çünkü hiçbir ahlak kuralı onu bağlamamakta; aşkı cinsellikten ibaret görmektedir. Güzelliğine çok güvenen genç kızın bu yapıda olmasında tek suçlu kendisi de değildir. Boşanan anne ve babası Açalıya ile hiç ilgilenmemektedirler. Turan'ı çok sevmesine rağmen anne ve babasının düştükleri duruma kendisi düşmemek için, bu sevgisini göstermekten çekinmiş olabilir.

V. BÖLÜM

ÖMER'İN GÜNCEİ

Tuna Suna'ya kırık bir aşk, Turan'a yitik bir dostluk bırakan Ömer'in kendi ağzından savunmasını dinleyelim:

Ben size yalnızca kendi öykümü anlatacağım. Üzerinden epey zaman geçti üstelik, pek çok şeyi unuttum. Çoktan söndü ateş, ama beni hâlâ yakıyor. Kimbilir daha ne kadar uzun bir zaman, belki de ölünceye dek etkisinden kurtulamayacağım.

Bu yaşantılarla birlikte birçok şeyi, sevme duygusunu, insan sıcaklığını, yüreğimizin başkaları için çarpmasını, başkaları için ölmeyi... ne bileyim, birçok şeyi yitirdim ben. Hoş, daha önce kazanmış mıydım bunları...

Öteden beri terk edilmek korkusuyla kavrulup durdum. Yolunu şaşırmış bir adamım ben. Birkez daha deneyeyim demiştim: hepsi bu. Sevmeyi, terk edilmek korkusu yüzünden unutmuş bir mutsuz kısıcası. Zaten bizim aramızda hiç kimse birbirini sevmeyi. İlişkilerimize ölmek ve öldürmek güdüsü egemendi. Ya terk ettik, ya da yitirdik. Sonuçta hep yitirdik galiba.

İnsanlara her zamankinden uzağım şimdi. Yine sokağa çıkıyorum, konuştuğum kişiler, evlerine girip çıktığım dostlarım, söyleşirken yine sevinç duyduğum arkadaşlarımla. Yine kalabalıklara karışıyorum. Öyle bir sabah geliyor ki aldatıcı kış güneşi – vakitsiz açan baharlar gibi – beni ille yollara, sokaklarında insanların kaynaştığı bu kentin dış yaşamına çağırıyor; alıp başımı gidiyorum.

Ama başkayım ben artık. Epeydir Arkady gibi düşünüyorum: dünyada her şeyin sonunda bir bayağılık, âdilik var. Yalnızlığın, öncesiz sonrasız ruh ıssızlığının özünde bile.

Bu bayağılıklardan ne zaman, nasıl kurtulabileceğimizi çok düşündüm; ama sonuç değişmedi bugüne dek. İlişkiler kokuşmaya, çürümeye, yozlaşmaya başaldı mı, yitirmektense terk etmeyi yeğliyorum bu yüzden. Yeğliyordum daha

doğrusu...Günlerim, düşüncelerim hep terk edilmek kaygısıyla yüklüydü. İşime gücüne etkiyordu bu; ne yaptığının bilincinde değildim çoğu kez. Bayağılaşamktan müthüş ürküyordum ve her seferinde ölesiye bayağılaşıyordum. Ölesiye bayağılaşıyorduk hepimiz birbirimize. Bunlardan temelli kutulmak için resimler yapıyordum. Ölüm kadar korkunç güzellikte insanlar betimlemeye çabaladım: Ancak ölüm döşeginde bayağılıktan kutulabiliriz. “ Ölüm iyiliği” denen o son güzellik, bayağının silinmesinden başka nedir. Ama iletişim sürdükçe, bayağılıkta varlığını koruyacaktır.

Anlattıklarım kokunç, iğrenç, hayatın özüne göz dikmişcesine aşağılık geliyor tabî. Bir ruh hastasıyla, hatta bir faşistle karşılaştığınızı sanıyorsunuz!

Ama bu kez hiçbir şeyi saklamayacağım ; içimdeki en gizli duyguları bile. Beni kuşatan yerleşik değer yargılarının tümünü kırmak istiyorum bu kez. Saklamaktan usandım artık. Zaten yararı da yok. Varsın, başakları istedikleri gibi saklasınlar öz varlıklarını; çaresizliklerimize, içimizde bastırdığımız çirkin yanlarımıza bin çeşit maske takalım: vız gelir bana. Madem bu dünyanın bayağılıklarından arınmak istiyorum, kendimi saklamayacağım.

Daha sonra olacıklardan – yani sizin yazacaklarınızdan – sorumlu değilim elbet. Herkes istediği gibi değerlendirebilir.

Kimine göre bir kaçığım, toplum yaşamına uyamayan, uymak isteyen zararlı bir kaçık; kesinlikle bir toplum düşmanı, bireyci bir hain. Kimine göre sözleri ciddiye alınmaz bir serseri, resimleri kadar hasta, sapkın bir adam. Gelgelelim duygularıma kulak verenlerden birkaç kişi çıkıp da işte benim yüreğim de böyle acıyla çarptı... derse, o kaçık kazanacak; bu, o serseri, yolunu şaşırmış, sapkın adamın utkusu olacak sonunda.

İnanmadığım şeylere – bütün değer yargılarımız -, inanıyormuş gibi yaşamaya zorlananamam artık. Umutsuzum kimseyi ilgilendirmeyecekse, ilgilendirmeyecekti. Ama kimse de benim umutsuzluğumu dile getirmeme burnunu sokmamalı. İçimdeki fırtınaları, sapkınca da olsa- onlara göre, başkalarına yani – nice güzelliği, toplum yaşamına yersiz bir bağlılıktan dolayı dışa vurmadım şimidyek; hep örtbas etti, hep şekle ve renge sığındım. Ama o şekiller, o alacalı bulacalı ya da alabildiğine yalın renkler beni boğuyor şimdi.

Üstelik resimlerimden para kazanıyorum ben; bir süredir. Her şeyin parayla satın alındığı, satın alınabildiği bir toplumda iyi kazanıyorum sayılır. Galeriler peşimden koşuyor. Herşeyin en iyisi değilse bile, tümünü satın alabilecek hale geldim. Özel arabam yok, ama her istediğimde taksi çevirebilirim. Canım güzel bir kadınla mı yatmak istiyor; lükse, görkeme alışmış soylu bir hanımefendiyi geçindirecek, hırslarını doyuracak kadar kazanıyorum tabî, ama buluşma evleri ne güne duruyor, oralarda da güzel kızlar var...

Acaba benim resimlerime yüz binlerce kira ödeyerek sahip olanlar, bana toplumdaki değer yargılarının gümüş sırlı aynası saydığım buluşma evlerine gidebilmem için olanak sağladıklarının ayırtındalar mı? Pek merak ediyorum. Duvarlarında gözlerini okşayan herhangi bir yablo, ardında hangi acıları, bayalığı çabucak dönuşen iletişim deneylerini, iğrenç kabul ettiğimiz hangi arzu ilişkilerini taşıyor...- genellikle düşünmez kimse bunu. Örneke bitişik pencereler iki kadın daha doğrusu bir kadının iki ayrı tarihini kondurmuşsam ilkin de genç ve güzel görünen kadın, ikinci pencerede yaşlanmışsa, ne duyumsar alıcı, ne duyumsuyorlar... O kadın benim kız kardeşim olabilir ve rüyalarımnda hep onunla yatmışsam! Bu olabilir resmin öyküsü. Öte yandan tablo güzeldir, uzun saçlı bir kadın kadar güzeldir; bu da yeter tabloyu satın alana. Parasını ödemişse, istediğı gibi tadını çıkaracaktır: Sandık odasına bile atabilir.

Sonra, hayatımın sapkınlıklarına da, dışa vurursam, sanat yapıtının tek ilacı diye bakabilirler, tek kaynağı; öyle bakıyorlar zaten: burada da konformizmleri bir çözüm bulmuş. Kaç kez hayatımın en çirkin, en aşağılık, ama insana resim yaptıracak denli acı sahnelerini dile getirmeye çalıştım onlara; kahkahalarını koyuverdiler. “ Siz! Nasıl olur! Hiç inanmam!” Ve bu sözlerden usandım. Madem resimlerimden hoşlanıyorlar, benim ruhumdaki açmazları da öğrenmeliler; yalnızca şekil ve renk, gölge, fırçanın kullanılışı ilgilendirmemeli onları. Çünkü her resmin, başarılı sayılmış her ürünümün ardından bir dolu sefil, rezilce, insanı bilinen insanlıktan çıkaran şey var. Ama bunları açıklamaya kalkışınca kahkalarla gülüyorlar.

Üstelik onların yaşamı da benimkinden farksız. Böyle görüyorum dünyayı ben. Karanlık, soysuz, saçma değilse de, adam akıllı soytarı.

Sevdiğim tekşey kalmadı. Bir zamanlar tek taraflı sevmenin de, sevgisizliğin de bir ateş olabileceğini, insanı yakacağına inandım. Son direncim, son tutamağımdı belki. Sevgisizliklerimizin ateşinden yepyeni duygular, pişmanlık kadar iç burkucu bir iletişim yaratabilirdik.Ama olmuyor. Çünkü, dediğim gibi Arkaday’ın doğrultusunda düşünüyorum ve dünyada herşeyin sonu bayağı sevgisizliğindeki de. Sizi sevmeyene tek taraflı ateşinizi boş yere uzatıyorsunuz.Tutsa bile – ayrıca kimsenin ateşle uğraştığı yok – yanmıyorum, tutuşmuyor, kavrulmuyor. Böyle böyle çöktü benim sevgi diyalektiğim; sevmenin de, sevilmenin de, sevmemenin de birşey değıştirmediğini yaşayarak. O zaman kendi kabuğuma çekildim.

Gelgelelim bütün bunlarda yalan bir türlü kurtulamıyorum yalan söylemekten, ruhuma işlemiş ikiyüzlülük, bayağılığın bana getirdiğı tek erdem bu.

Bütün bunlar da yalan, çünkü hala seviyorum. Terk edilmekten korkarak, yitirmeyi ne pahasına olursa olsun göze alarak seviyorum ben. Hâlâ. Ama değışen başka birşey var: Sevgilerimin ve acılarımın şiddeti yoğunlaştıkça etkileniş süreleri kısaldı.

Şimdi bir bakışta seviyorum, hemen ölçüp biçmeden, tartıya vurmaksızın, sınavsız, son bir umut gibi. Sonunda yıkılışla karşılaşıyorum; Bir iki resim bütünün tedavisi.

Dahası, dediğim gibi bu resimlerin tümü de paraya çevrilebiliyor. İstemediğim kadar, aklımdan geçiremeyeceğim kadar yükseldim bu resimler sayesinde. Bu yüzden korktuğum oluyor: Ne yapıyorum ben, kimim, değer yargıların nedir, nasıl bir toplumda yükseliyorum... Fakat fazla üstelemiyorum, yineleyip durmuyorum bu soruları, yalnızca resim yapıyorum ve yükselmekten gönençliyim sürdüğü yere kadasr sürece bu böyle. Günün birinde büyük bir düşüşün eşiğine gelirim, giyimli kuşamlı insanlık değerlerinden bütün bütüne kurtularak, yalıtılarak kendimi belki ruhumuda soyabilirim.

KAYNAKÇA

- 1- ANDAÇ, Feridun: Adam öykü, Selim ileri ile Dinden Bugüne, Sayı – 10, Mayıs-Haziran – 1997 , Adam Yayınları.
- 2- İLERİ, Selim: Bu Yaz Ayrılığın İlk Yazı Olacak, 2. Baskı, Ekim- 2001, Doğan Yayınları.
- 3- KABAKLI, Ahmet: Türk Edebiyeti, Cilt-5, İstanbul- 1997, Türk Vakfı Yayınları.
- 4- KAPLAN, Mehmet: Hikaye Tahlilleri, Ocak 1999 – İstanbul, Dergâh Yayınları.
- 5- LEKESİZ, Ömer: Yeni Türk Edebiyatında Öykü, Cilt –4, 1. Baskı Ocak 2001 – İstanbul.
- 6- SEBÜK, Meral: Edebiyat ve Toplum, İstanbul – 1995, Doğan Yayınları.